

У К Р А І Н А

ЧОРНОМОРСЬКА МІСЬКА РАДА

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ

РІШЕННЯ

432-VII

9.04.2019

Про затвердження Стратегії економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 року

З метою визначення цілей, завдань, пріоритетів і напрямків сталого економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області з урахуванням потреб та інтересів міської громади, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 року № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, враховуючи рекомендації постійної комісії з фінансово-економічних питань, бюджету, інвестицій та комунальної власності, керуючись п. 22 частини 1 статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»,

Чорноморська міська рада Одеської області вирішила:

1. Затвердити Стратегію економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 року (додається).

2. Виконавчим органам Чорноморської міської ради Одеської області при розробці та затвердженні програмних документів враховувати положення Стратегії економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 року.

3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію з фінансово-економічних питань, бюджету, інвестицій та комунальної власності, заступників міського голови Лубковського І. А., Пічахчі Л. В., Ясніцького О. О.

Міський голова

В.Я.Хмельнюк

Додаток до рішення
Чорноморської міської ради
Одеської області
від _____ № _____

**СТРАТЕГІЯ
ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ЧОРНОМОРСЬКА
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ДО 2025 РОКУ**

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ДІАГНОСТИКА ПОЧАТКОВИХ УМОВ РОЗВИТКУ МІСТА (ПРОФІЛЬ ГРОМАДИ)	5
1.1. Історія міста.....	5
1.2. Географічне розташування та природно-ресурсний потенціал.....	6
1.3. Основні тенденції соціально-економічного розвитку міста...	8
1.4. Особливості господарського комплексу	12
1.5. Рівень життя населення та його ділова активність.....	20
1.6. Соціальна інфраструктура міста.....	22
1.7. Житловий фонд. Система життєзабезпечення та благоустрій міста	24
1.8. Екологічна ситуація на території міста.....	27
1.9. Фінансово-бюджетна ситуація.....	30
1.10. Розвиненість мережі та дієвість громадських організацій, органів самоорганізації населення, рівень співпраці влади з громадськими організаціями, приватними структурами.....	31
Розділ 2. Характеристика конкурентних переваг та обмежень перспективного розвитку міста (SWOT-аналіз)	33
2.1. Сильні та слабкі сторони	33
2.2. Можливості та загрози	37
Розділ 3. Бачення майбутнього	40
3.1. Місія міста.....	40
3.2. Пріоритетні напрямки розвитку.....	42
3.3. Можливі сценарії розвитку.....	44
Розділ 4. Стратегічний план дій (стратегічні цілі та завдання за пріоритетами)	46
4.1. Конкурентоспроможне та розумне місто (економіка, бізнес, інвестиції).....	46
4.2. Транспортний та діловий центр Чорноморського регіону.....	47
4.3. Місто з якісною та ефективною інфраструктурою, ресурсозабезпеченням та сучасною екологізацією.....	48

4.4. Гостинне місто (розвиток всіх видів туризму).....	48
4.5. Місто, сильне своєю громадою, яка піклується про кожного мешканця.....	48
Розділ 5. Механізми та процедури реалізації стратегічного плану.....	49
5.1. Основні елементи механізму реалізації Стратегії.....	49
5.2. Моніторинг реалізації Стратегії.....	52
Розділ 6. Етапи реалізації Стратегії.....	53
Розділ 7. Індикатори (орієнтири) економічного та соціального розвитку міста	
.....	56

ВСТУП

Стратегія економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 року (далі – Стратегія) розроблена з метою створення умов для динамічного соціально-економічного розвитку міста.

Нормативно-правовою базою для розроблення Стратегії є: Конституція України, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», Національна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385, постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 621 «Про розробку прогнозних та програмних документів економічного та соціального розвитку і складання проекту державного бюджету».

Методологічною основою для розробки Стратегії є наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції «Про затвердження методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку» від 29 липня 2002 р. № 224.

Стратегію розроблено з урахуванням положень Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року.

Мета розробки Стратегії полягає у визначенні цілей, завдань, пріоритетів і напрямків сталого економічного та соціального розвитку міста Чорноморська до 2025 року з урахуванням потреб та інтересів міської громади.

Стратегія визначає головну мету економічного та соціального розвитку – ***перетворення Чорноморська в місто позитивних змін.***

Реалізація Стратегії розвитку міста пов'язана з досягненням прогнозованого рівня індикаторів за всіма пріоритетними напрямками розвитку, які можливо відслідкувати за етапами її реалізації.

Стратегія розглядається як плановий документ найвищого рівня в місті, а отже, її реалізація вимагає зосередження відповідних ресурсів. Очікується, що зусилля владних структур, громадськості, наукових кіл будуть спрямовані на успішну реалізацію передбачених стратегією пріоритетів та заходів.

Реалізація Стратегії економічного та соціального розвитку міста може бути успішною за умов:

- постійного контролю та моніторингу, за участю керівництва міської ради та її виконавчого комітету, представників бізнесу та громадськості;
- щорічного моніторингу якості виконання завдань та заходів відповідно до стратегічних цілей та кожного пріоритетного напрямку;

- корегування Стратегії кожного року після оцінки досягнутих результатів та аналізу необхідності внесення потрібних змін до документа.

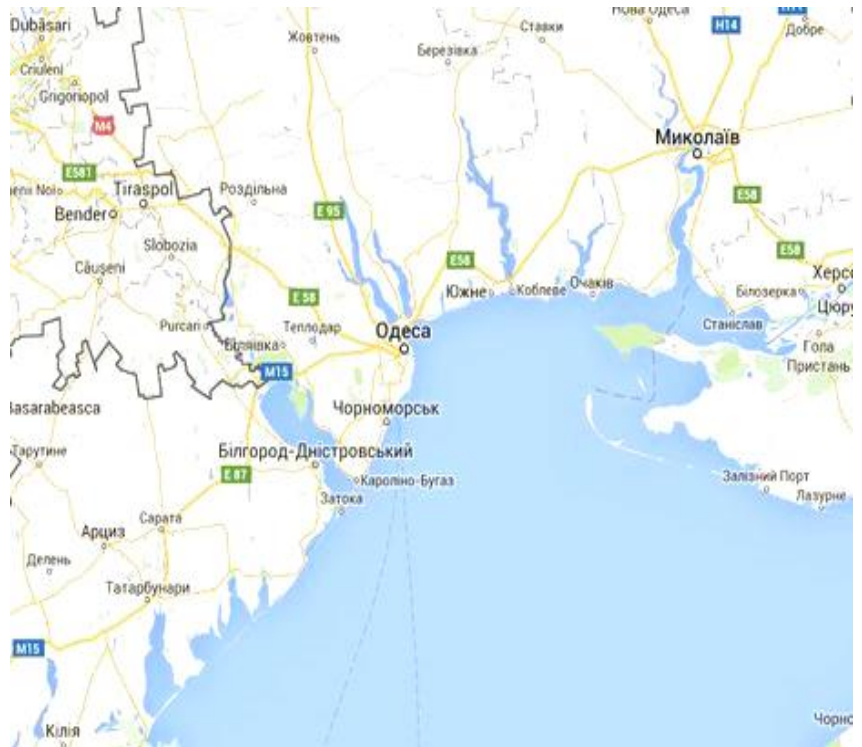
РОЗДІЛ 1.

ДІАГНОСТИКА ПОЧАТКОВИХ УМОВ РОЗВИТКУ МІСТА (ПРОФІЛЬ ГРОМАДИ)

1.1. Історія міста

Місто Чорноморськ розташоване на правому березі Сухого лиману, в 30-ти кілометрах від м. Одеси. Це один із найбільших морських портів на Чорному морі.

Офіційна історія міста нараховує всього 45 років, однак сама територія, на якій воно розташоване має свою багатовікову історію. Найдавнішим відомим місцем облаштування людей на

території м. Чорноморська є багатошарове поселення Старе Бугово, розташоване на березі моря.

До грудня 1791 р. – Буго-Дністровське межиріччя в різний час входило до складу Золотої Орди, Великого Князівства Литовського, Польського Королівства, Кримського ханства та Османської імперії.

У 1790-1793 рр. землі міста входили до складу території Чорноморського козачого війська, а в період XVIII-XIX століття вони ставали домівкою для різних переселенців – греків, албанців і молдаван.

По морському узбережжю та по правому березі Сухого лиману були розкидані так звані Бугові хутори, чиє походження зв'язане з конкретною історичною особою – бойовим офіцером Андрієм Бугою, який володів тут орними землями та побудував на свої кошти у 1814 р. першу будівлю церкви Успенія Божої Матері у селищі Олександрівка.

У 1896 р. на хуторі Бугово вже було 10 дворів, працювало кілька рибних заводів, а в околицях лиману поступово почали утворюватися землеробські господарства. Після

встановлення радянської влади, у 1927р., хутір Бугово перейменовано у Іллічівський, а ще через рік, місцеві селяни організували тут кілька товариств із спільної обробки землі.

Корінні зміни в історії регіону сталися у 1950 р. після прийняття рішення про будівництво судноремонтного заводу та робітничого селища на берегах Сухого лиману; вже у серпні 1952 року селище було віднесено до категорії міського типу та отримало назву Іллічівськ. Знаковими стали події 1957 р., коли на території Сухого лиману розпочали будівництво торгового порту, та 1964 р., коли почали будувати ще один порт – рибний.

Статус міста Іллічівськ отримав 12 квітня 1973 року указом Президіуму Верховної Ради УРСР, коли селище міського типу Іллічівськ було включено до числа міст обласного підпорядкування.

Ще однією важливою датою в історії міста виступає 2016 р., в якому місто Іллічівськ перейменовано на місто Чорноморськ – великий портово-промисловий центр Одещини та України в цілому.

1.2. Географічне розташування та природно-ресурсний потенціал

Місто	Чорноморськ
вважається	одним з
найвідоміших	портових і
курортних міст	України. Воно
активно	розвивається, є
курортним	центром з
розвинутою	інфраструктурою та
транспортною	доступністю. В
літню пору	року місто
заполонене	відпочиваючими

настільки, що чисельність населення іноді зростає майже втричі. Разом з тим, в м. Чорноморську є безліч зелених насаджень, облаштовано парки та сквери, громадський пляж. Промислова зона відокремлена від житлової й абсолютно не заважає гарному відпочинку.

Найвідоміші пам'ятки Чорноморська – Приморський парк з колонадою та сходами до моря, що нагадують відомі Потьомкінські у м. Одесі; Молодіжний парк і Музей бразотворчих мистецтв ім. Білого.

Чорноморськ входить до п'ятірки найбільш перспективних міст України, має залізничні та автомобільні підходи, пов'язані з головними магістралями країни, в ньому знаходиться й один із найбільших в країні за вантажообігом морський порт. У м. Чорноморську діють міжнародні поромні переправи: Чорноморськ – Варна (Болгарія), Чорноморськ – Поті та Чорноморськ – Батумі (Грузія). В порту реалізовано міжнародний транспортний проект з обробки регулярного контейнерного потягу «Вікінг» за маршрутом Чорноморськ – Київ – Мінськ – Вільнюс – Клайпеда (також діє й в зворотньому напрямку).

Берегова лінія Чорноморська з обладнаним пляжем має багатокілометрову протяжність, при чому муніципальний пляж має Блакитний прапор – нагороду, яка підтверджує, що морська вода придатна для безпечного купання та відповідає високим

стандартам якості.

Місто має розвинену торгово-розважальну мережу: тут працює безліч магазинів різної спрямованості, кафе та ресторанів, нічних клубів, готелів. Також м. Чорноморськ займає одне з перших місць серед населених пунктів Південної України за площею зелених зон, скверів та парків на одного жителя. Завдяки цьому в місті завжди дуже затишно, та навіть у найспекотніший день можна знайти місце для відпочинку.

Загальна площа міста становить 26,46 кв. км, воно розташоване на узбережжі Чорного моря на правому березі Сухого лиману у степовій фізико-географічній зоні. Відстань до облцентру становить 28 км і проходить автошляхом М-27.

Клімат міста помірно-континентальний з короткою малосніжною зимою та тривалим

спекотним літом.

1.3. Основні тенденції соціально-економічного розвитку

Місто Чорноморськ – сучасний транспортно-логістичний вузол, промисловий, торговельний, туристичний і культурний центр півдня України. Приморське та

прикордонне положення забезпечує місту та всьому регіону значні можливості для розвитку міжнародного співробітництва та зовнішньоекономічної діяльності.

Основні показники соціально-економічного розвитку міста за 2016-2017 рр. та його частка у регіоні представлені в таблиці 1.1.

Як свідчать дані табл. 1.1, з огляду на частку м. Чорноморська в загальній території області, місто робить достатньо вагомий внесок у розвиток чорноморського регіону. Позитивно характеризує місто й динаміка розглянутих показників, яка вказує на підвищення соціально-економічного потенціалу.

Таблиця 1.1

Основні соціально-економічні показники міста Чорноморськ¹

Показник	Одиниця виміру	Значення за роками		Частка міста в регіоні (за показником 2017 року), %	Темп приросту показника, %
		2016 р.	2017 р.		
Територія	кв. км	26,46	26,46	0,08	0,0
Кількість наявного населення на кінець року	тис. осіб	72,5	72,3	3,0	-0,3
Обсяг реалізованої промислової продукції у фактичних цінах	млн. грн.	2388,6	2212,8	4,1	-7,4
Інвестиції в основний капітал у фактичних цінах	млн. грн.	1004,5	1025,1	4,6	2,1
Введення в експлуатацію загальної площі житла	тис. м ²	42,9	10,0	1,4	-76,7
Обсяг перевезених вантажів автомобільним транспортом	тис. т	1755,5	2623,8	8,7	49,5
Роздрібний товарооборот підприємств у фактичних цінах	млн. грн.	1405,3	1659,2	3,2	18,1
Обсяг реалізованих товарів і послуг (включаючи ПДВ)	млн. грн.	14899,1	14045,4	0,03	-5,7
Експорт товарів та послуг	тис. дол. США	174127,7	329000,8	18,1	88,9
Імпорт товарів та послуг	тис. дол. США	91897,7	76263,8	5,2	-17,0
Середньорічна кількість найманих працівників	тис. осіб	19,3	21,6	5,3	12,0
Кількість зареєстрованих	осіб	90	86	0,6	-4,4

¹За даними Статистичного щорічника міста Чорноморськ за 2017 рік.

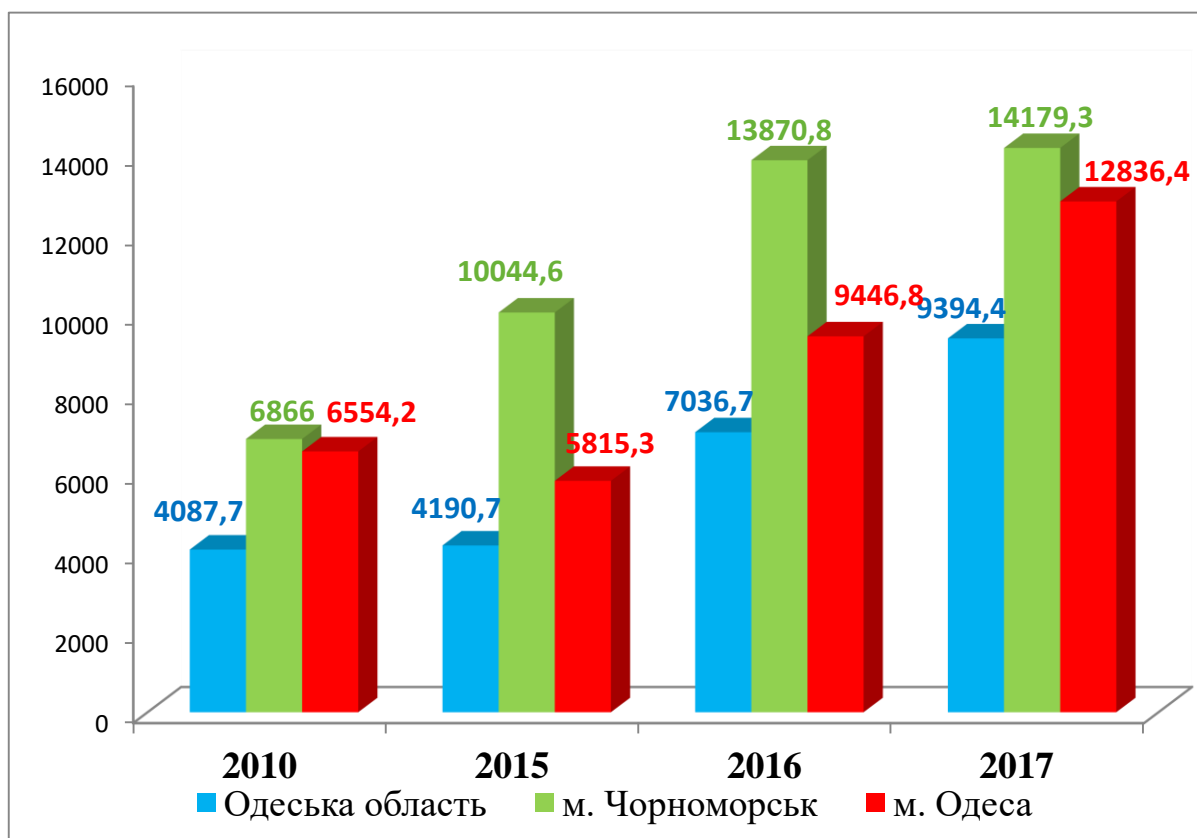
безробітних на кінець року					
Середньомісячна заробітна плата	грн.	7249	8456	x	16,7

Порівняльну характеристику м. Чорноморськ за основними соціально-економічними показниками з іншими містами області подано у таблиці 1.2.

У відповідності до представлених даних можна зробити висновок, що м. Чорноморськ виступає одним із самих розвинених міст Одеської області: за більшістю розглянутих соціально-економічних показників воно посідає третє місце.

Місто Чорноморськ характеризується високим рівнем заробітної плати (в 2,3 рази більше, ніж мінімальна заробітна плата по Україні), низьким рівнем безробіття, достатньо високим рівнем капітальних інвестицій тощо.

У 2017 р. інвестиції в основний капітал становили 10025,1 млн грн або, як видно з табл. 1.2, 14179,3 грн у розрахунку на одну особу та 4,6% в обласному підсумку. Динаміка інвестицій в основний капітал у розрахунку на одного мешканця міста наведені на мал. 1.1.

Мал. 1.1. Динаміка інвестицій в основний капітал на одну особу, грн

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика основних соціально-економічних показників розвитку м. Чорноморська з містами Одеської області у 2017 р.²

Показник	Значення за містами									Рей- тин г міст а
	м. Чорноморсь к	м.Одеса	м. Южне	м. Балта	м. Білгород- Дністровськ ий	м. Біляївка	м.Ізмаїл	м.Подільсь ьк	м.Теплод ар	
Обсяг реалізованої промислової продукції, тис. грн.	1856428,7	23121003,6	11105113,7	28185,5	1574600,2	30735,3	433245,4	99292,2	38649,6	3
Інвестиції в основний капітал на одну особу у фактичних цінах, грн.	14179,3	12836,4	13234,2	4292,0	3275,3	8531,5	4163,6	1054,8	232	1
Введення в експлуатацію загальної площі житлових будинків, тис.м ²	10,0	420,0	х	0,5	1,9	0,9	11,4	0,4	0,1	3
Вантажообіг автомобільного транспорту, млн.ткм.	112350,0	669045,0	5193,6	х	22335,8	336360,9	26475,5	х	х	3
Роздрібний товарообіг підприємств роздрібно торгівлі, млн грн.	1659,2	34474,7	577,4	134,7	782,5	437,0	1204,8	423,5	75,0	2
Середньомісячна заробітна плата, грн..	8456	6757	11369	5160	5397	5302	5973	6445	4877	2

²За даними Статистичного щорічника міста та райони Одеської області у 2017 р.

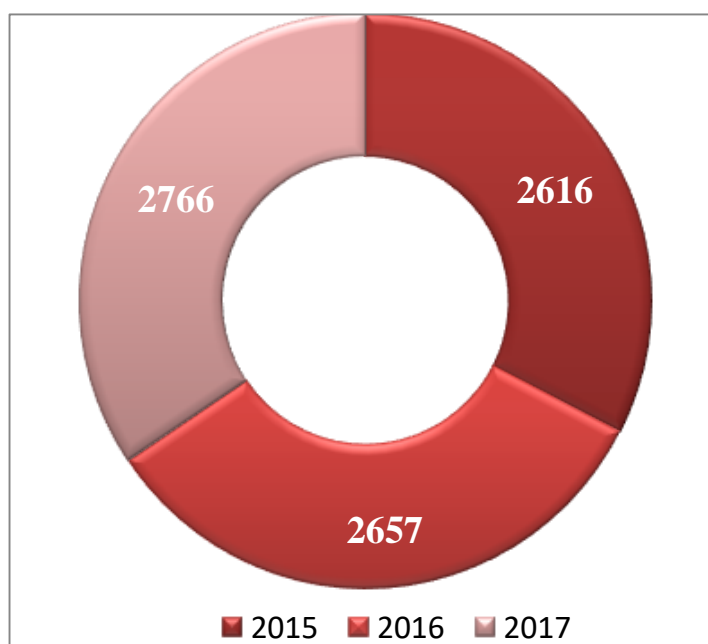
Дані наведені у мал. 1.1. вказують на сприятливу динаміку зростання інвестицій в місті. Більш того, у розрахунку на одну особу їх обсяг є значно більшим, ніж у середньому по області та навіть в обласному центрі – м. Одесі.

1.4. Особливості господарського комплексу міста

Місто Чорноморськ – місто, що об'єднує достатньо розвинені промисловий, морегосподарський, транспортний і курортно-рекреаційний комплекси, фінансову й соціальну інфраструктуру.

Підприємницька діяльність

Підприємництво відіграє надзвичайно велику роль в добробуті міста та сприятливо впливає на його соціально-економічне становище, що обумовлено динамічним розвитком бізнес-структур. Станом на 1 жовтня 2018р. місто налічувало 2812 юридичні особи. Динаміка кількості юридичних осіб за останні три роки наведена на мал. 1.2.

Мал. 1.2. Кількість юридичних осіб м. Чорноморськ, 2015-2017 рр.

Як свідчать дані малюнка, останніми роками чисельність суб'єктів господарювання поступово збільшується – за останні три роки кількість юридичних осіб у місті збільшилась на 5,3% або на 133 відкритих нових справ, що вказує на позитивні тенденції у розвитку бізнесу м. Чорноморська.

Більш детально тенденції зміни кількості юридичних осіб наведені в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Динаміка кількості юридичних осіб м. Чорноморська

Дата	Кількість юридичних осіб, од.	Цепні темпи зростання, %
01.01.2015	2524	x
01.01.2016	2616	103,6
01.01.2017	2657	101,5
01.01.2018	2766	104,1

Дані таблиці свідчать, що кількість юридичних осіб постійно зростала, а в 2018 р. станом на початок жовтня, вона й зовсім зросла на 11,4% порівняно із початком 2015 р.

Є й інші позитивні зміни: прибутки деяких підприємств зростають, негативний результат до оподаткування знижується, знижується й частка підприємств, що отримали збиток

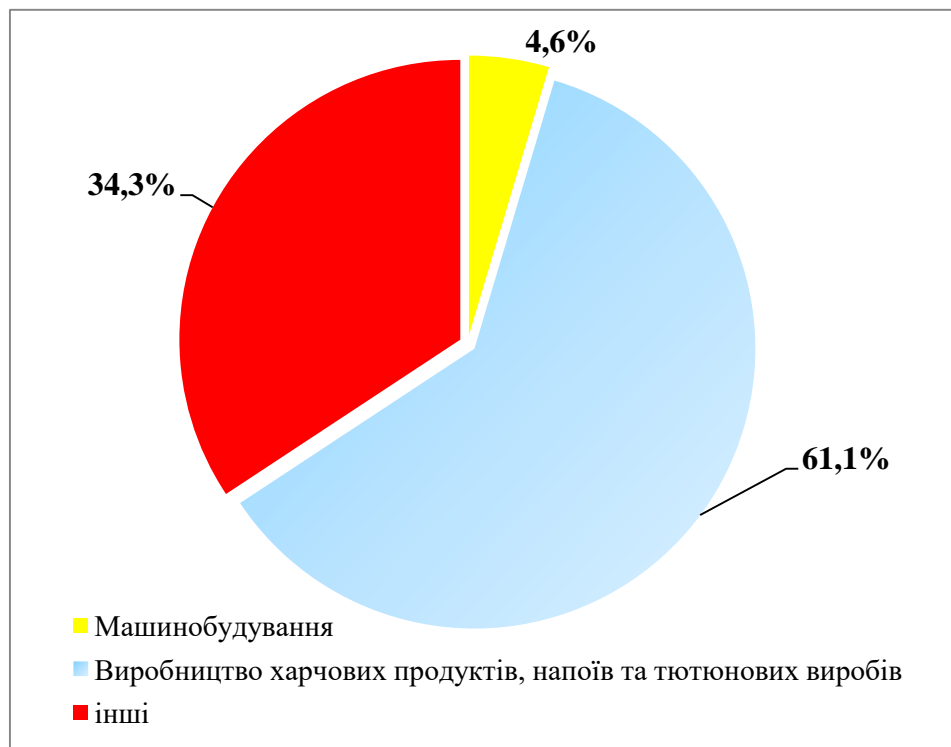
Найбільш прибутковими галузями підприємництва міста є промисловість, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів, тимчасове розміщення та організація харчування, інформація та телекомунікації. До збиткових галузей ведення бізнесу можна віднести будівництво, транспортну та логістичні сфери, операції з нерухомим майном, професійну, наукову та технічну діяльність. Найбільших збитків зазнала транспортна галузь м. Чорноморська (-578,3 млн грн), представлена безпосередньо транспортом, складським господарством, поштовою та кур'єрською діяльністю.

З метою налагодження більш тісного діалогу із суб'єктами підприємницької діяльності в місті активно працює Фонд підтримки малого підприємництва та реалізується Міська програма підтримки малого підприємництва в місті. Також для допомоги підприємцям у м. Чорноморську активно функціонує Центр надання адміністративних послуг, який взаємодіє з суб'єктами надання адміністративних послуг та представниками регіональних, місцевих дозвільних органів в частині подання заяв та видачі документів дозвільного характеру, переоформлення, видачі дублікатів, анулювання документів дозвільного характеру.

Промисловість

Чорноморськ – це єдиний повністю сформований в українському Причорномор'ї локальний територіально-виробничий комплекс- промисловий вузол.

Структура промисловості міста у 2017 році за видами економічної діяльності наведена на мал. 1.3.

Мал. 1.3. Розподіл обсягів реалізованої промислової продукції промисловості за видами діяльності у 2017р.

Як видно з мал. 1.3, найбільша питома вага в структурі виробництва промислової продукції міста належить підприємствам харчової промисловості (61,1%), що випускають рибну продукцію, борошно, крупи, хлібобулочні вироби та олійну продукцію.

Частка підприємств машинобудування складає 4,6%. Вони виробляють електричну апаратуру, контейнери тощо.

Основними промисловими підприємствами міста є:

- приватне акціонерне товариство «ІСРЗ», яке займається ремонтом суден та виготовлення контейнерів;

- товариство з обмеженою відповідальністю «Аквафрост», що спеціалізується на виробництві рибної продукції;

- приватне акціонерне товариство «АДМ Іллічівськ» і товариство з обмеженою відповідальністю «Українська Чорноморська Індустрія», що виробляють рослинну олію;

- товариство з обмеженою відповідальністю «Укркава», що виробляє кавову продукцію;

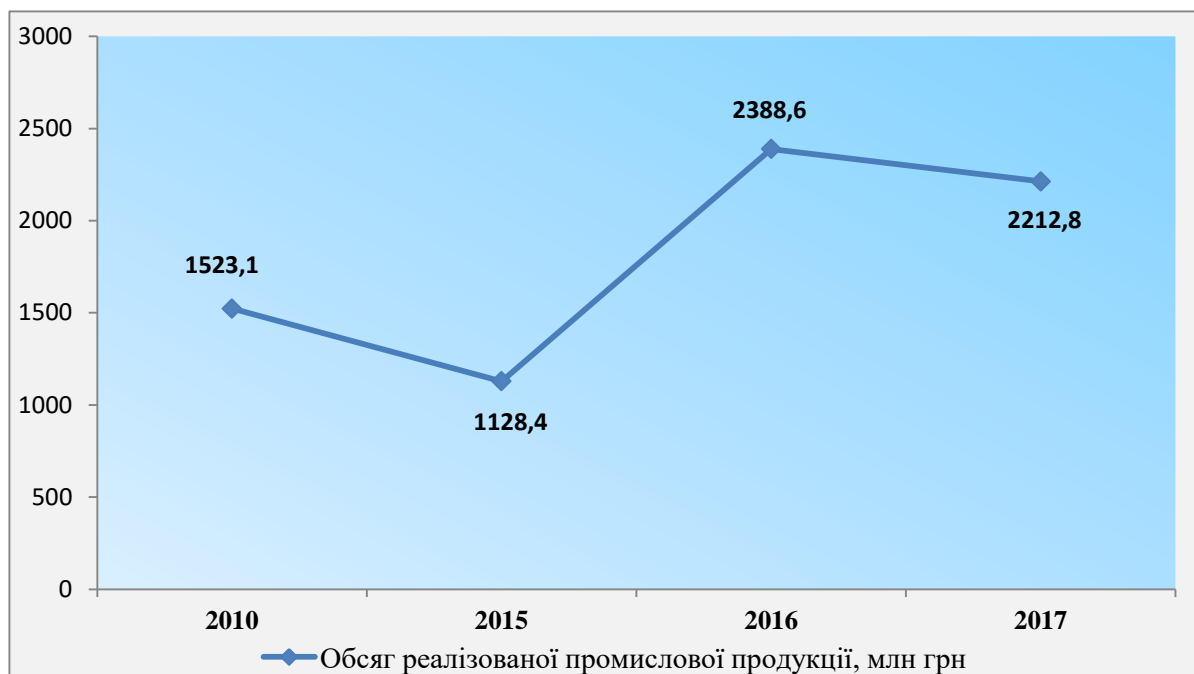
- товариство з обмеженою відповідальністю «Юг-Поліграф», яке займається виготовленням поліграфічної продукції;

- товариство з обмеженою відповідальністю «Хай Рейз Констракшинз Холдинг», що займається виробництвом товарного бетону;

- товариство з обмеженою відповідальністю Фірма «Лиман», яке виловлює та переробляє рибу;

- дочірнє підприємство «Тумен-електро», що виробляє кабельну продукцію.

Тенденція зміни обсягів реалізованої промислової продукції представлена на мал. 1.4.

Мал. 1.4. Зміна обсягів реалізованої промислової продукції в м. Чорноморську у фактичних цінах.

Як видно з мал. 1.4, у 2017 р. порівняно з 2016 р. обсяги реалізованої промислової продукції знизились на 7,4%, що обумовлено скороченням ринку збуту готової продукції..

Транспортний комплекс міста

Чорноморськ займає вигідне географічне положення не тільки в Україні, але і на Євразійському континенті в цілому, є одним із головних транспортних вузлів України.

У місті розвинуті наступні види транспорту: морський, залізничний, автомобільний. Транспортний комплекс був і залишається важливою складовою в структурі економіки міста.

Основними транспортними підприємствами міста є: Державне підприємство «Морський торговельний порт «Чорноморськ» та

Іллічівська філія державного підприємства «Адміністрація морських портів України». В місті також працюють ТОВ «Чорноморський рибний порт» і ТОВ «Іллічівський зерновий термінал». На підприємствах транспортної галузі працює більше 7 тис. осіб.

Загальний обсяг вантажообробки транспортними підприємствами міста в 2016р. становив 18,8 млн тонн, а у 2017р. сягнув 20,9 млн тонн.

В сфері автомобільного транспорту в місті функціонують більше десятка фірм.

Основні показники, що характеризують транспортну діяльність міста, наведені в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Показники роботи транспортної галузі міста

Показник	Значення за роками				Частка міста у обласному підсумку в 2017 р., %
	2010	2015	2016	2017	
Перевезено вантажів автомобільним транспортом, тис тонн	525,9	1227,0	1755,5	2623,8	11,5
Вантажообіг автомобільного транспорту, млн. ткм	106,4	203,1	305,0	220,5	9,1
Середня відстані перевезень, км	202	166	174	84	x

Дані таблиці свідчать про підвищення значення автомобільного транспорту в економіці міста. Чорноморськ налічує 5 міських маршрутів автотранспорту та 13 приміських та міжміських маршрутів.

Рекреаційне господарство міста

Місто Чорноморськ – відомий осередок рекреаційно-туристичного господарства країни, для якого характерні комфортні природно-кліматичні умови, природно-рекреаційний потенціал (море, лиман, пляжі). У поєднанні культурною аурою міста це створює сприятливі передумови

пріоритетного розвитку курортного господарства та туризму, орієнтованих на обслуговування як вітчизняних, так і іноземних відвідувачів.

Варто відзначити, що муніципальна пляжна зона Чорноморська нагороджена заохочувальним знаком «Блакитний прапор», головним символом чистоти. Це означає що стан пляжу, якість піску та чистота води в морі відповідають досить суворим Європейським стандартам.

На Центральному пляжі є все, щоб зайняти дітей і самому активно відпочити. Можна взяти напрокат водний велосипед або скутер, покататися на банані, політати на парашуті з катеру. Прямо на пляжі є волейбольне поле з трибунами, де проводяться всеукраїнські та міжнародні змагання з пляжного волейболу.

У місті функціонує 4 клубних заклади загальною місткістю 0,8 тис. місць, серед яких можна виділити концертно-розважальний комплекс «Метрополіс», який пропонує боулінг та караоке. Також досить розвинене культурне життя міста: діють декілька бібліотек, Будинок творчості, Палац культури, виставковий зал, три Будинки культури, яхт-клуб і музей образотворчих мистецтв, де виставлена знаменита порцелянова колекція XVIII століття.

Існують й розважальні спеціальні заклади для дітей: варто відмітити дитячі заклади розваг, місцевий парк відпочинку, лунапарк, а взимку льодовий каток. Загальна кількість дитячих закладів відпочинку м. Чорноморська складає 17 одиниць.

У місті діють 6 туристичних операторів, функціонують 7 колективних засобів розміщення. Доба проживання в Чорноморську під час курортного сезону 2017 р. коштувала від 500 грн до 3000 грн.

Найпопулярніші варіанти проживання у Чорноморську включають:

- готелі – де можна не тільки відпочити, а й при необхідності приділити час справам. В них, крім того, що можна зняти номер, також можливо орендувати кімнати для переговорів і конференц-зали, отримати послуги косметологів та інших фахівців, відвідати салони краси та паркінг (готель «Снігова Королева», готелі «Ніка» та «Ніка 2», готель «Моряк», кемпінг «Україна»);

- міні-готелі – де до послуг гостей, крім розміщення в номерах різної категорії також надається безліч інших зручностей: кімнати для переговорів, паркінги, дитячі майданчики, кафетерії. Деякі з номерів обладнані кухнею для самостійного приготування (міні-готель «Пале», міні-готель «Sicilia»);

- гостьові будинки – будинки для розміщення двох-трьох сімей із затишними двориками та територією, обладнаною альтанками та зонами барбекю.

Протягом 2017 р. послугами турагентів м. Чорноморська скористалось 614 туристів, що на 52,1% більше ніж у попередньому році.

Місто є значним торговельним центром в області

В 2017 р. місто налічувало біля 70 стаціонарних і тимчасових об'єктів роздрібно́ї торгівлі (кіосків та автозаправних станцій), 57 магазинів роздрібно́ї торгівлі (25 з яких є продовольчими), 18 аптечних закладів. Загальна площа магазинів роздрібно́ї торгівлі складає 20,0 тис. кв. м. Обсяг роздрібно́го товарообігу дорівнював 1659,2 млн грн , або 22,8 тис. грн на одну особу.

Частка роздрібно́го товарообігу в обласному підсумку останніми роками залишається майже незмінною і коливає між 2,9% (2010 р.) та 3,5% (2017 р.)

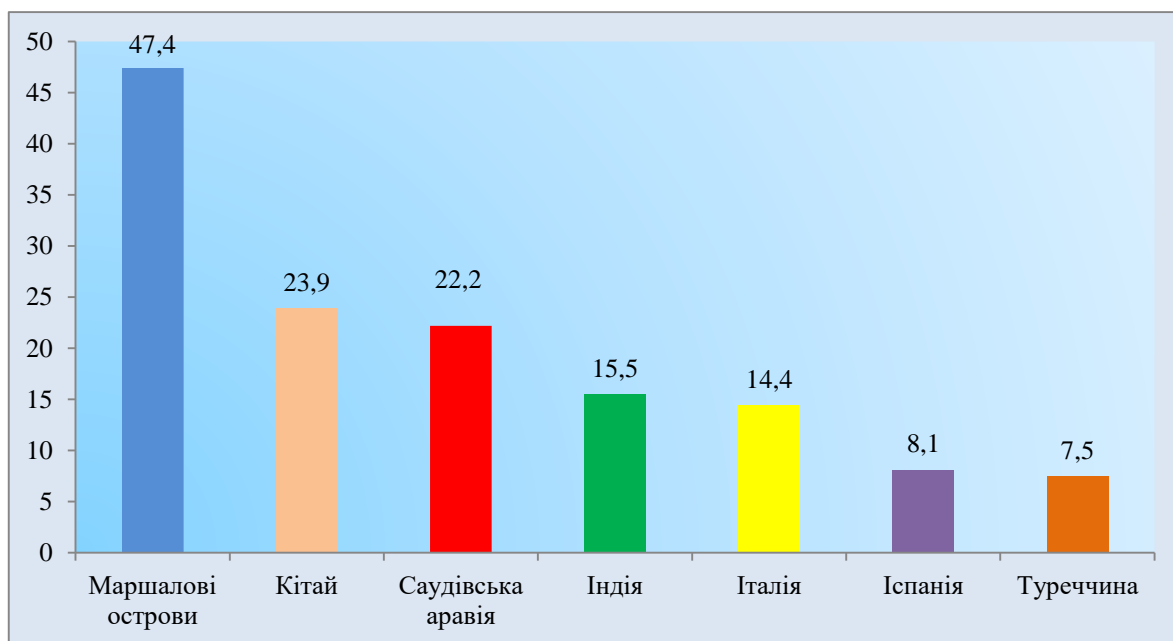
Оптовий товарообіг міста у 2017 р. складав 2783,5 млн грн або приблизно 3% від обласного обсягу. У структурі товарообігу 92,2% припадає на непродовольчі товари. Динаміка оптового товарообігу також може бути охарактеризована позитивними змінами – порівняно із 2016 р. її вартість знизилась на 36,3%.

Зовнішньоекономічна діяльність

Географічне положення та розвиненість транспортної інфраструктури обумовлює високий рівень розвитку міжнародної торгівлі м. Чорноморська. Загальний обсяг експорту товарів міста у 2017 році становив 329000,8 тис. дол. США, що більше від рівня 2016 року на 88,9%. Імпорт досяг рівня 76263,8 тис. дол. США та зменшився порівняно з минулим роком на 20,3%. Сальдо зовнішньої торгівлі міста у 2017 році позитивне: експорт товарів перевищує імпорт на 252737 тис. дол. США. Коефіцієнт покриття експорту імпортом складає 4,31. В обласному підсумку частка експорту товарів складає 18,1%, а імпорту – 5,2%.

Найбільші партнери міста з експорту-імпорту товарів у 2017 р. наведені на мал. 1.5.

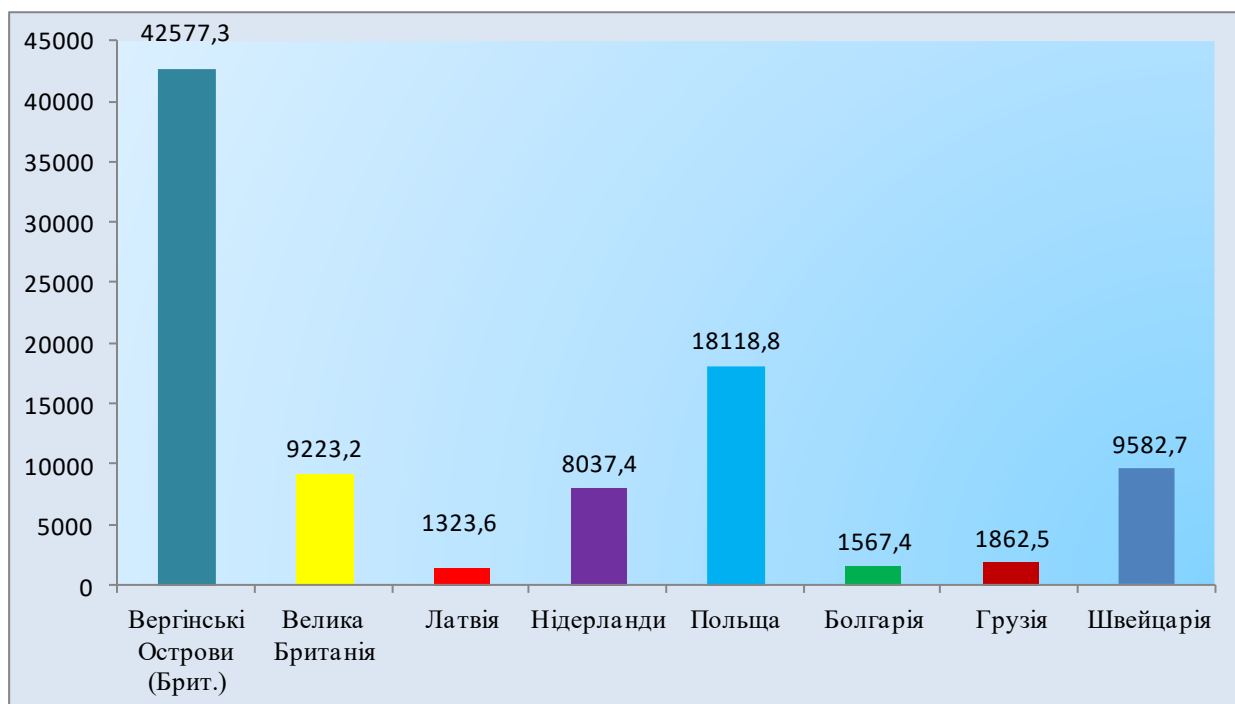

Мал. 1.5. Найголовніші партнери м. Чорноморська з експорту-імпорту товарів млн дол. США, у 2017 р.

Найзначнішими елементами в структурі зовнішньої торгівлі виступили: мінеральні продукти (30,8%), електротехнічне обладнання та машини (14,4%), продукти рослинного походження (48,8%), вироби з кераміки та скла (14,0%), різні промислові товари (7,5%) тощо.

Розвиненою у місті є й зовнішня торгівля послугами: їх експорт в 2017 р. дорівнював 147131,3 тис. дол. США (на 13,6% більше ніж у 2016 р.), а імпорт – 8512,2 тис. дол. США. (на 22% менше ніж у 2016 р.). У 2017 р. сальдо експорту-імпорту було позитивним і складало 138619,1 тис. дол. США.

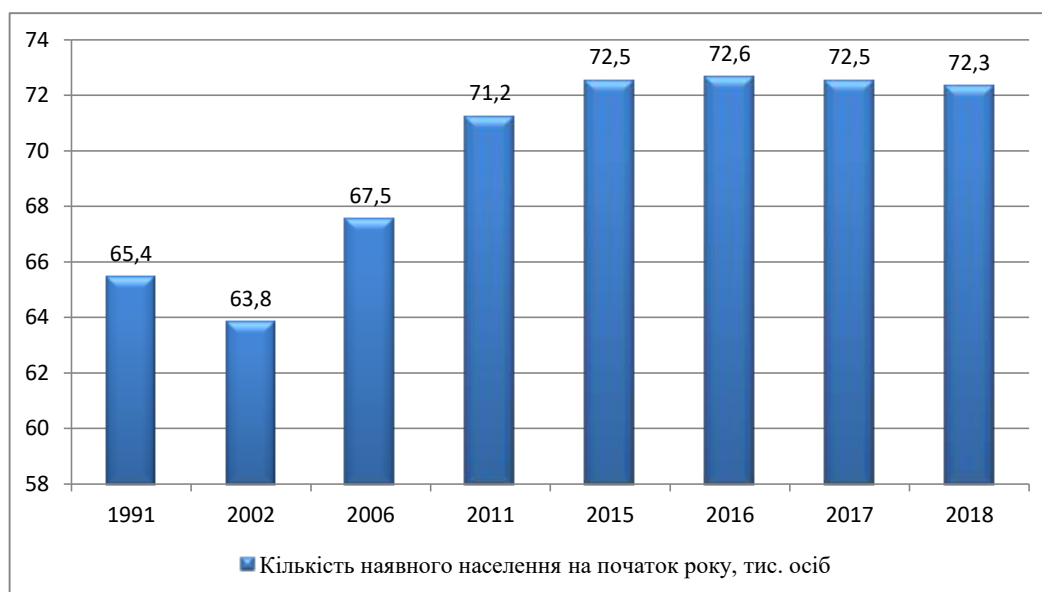
Найголовніші партнери міста за обсягом зовнішньої торгівлі послугами наведені на мал. 1.6.

Мал. 1.6. Найголовніші партнери м. Чорноморська з експорту-імпорту послуг, 2017 р.

В структурі зовнішньої торгівлі послугами переважає торгівля транспортними послугами (93,2%, з них 80,1% припадає на морський транспорт) та діловими послугами (11,4%).

1.5. Рівень життя та зайнятість населення

Мал. 1.7. Динаміка чисельності населення м. Чорноморська, 1991-2018 рр.

Так, за останні три роки чисельність населення міста зменшилась на 0,3%, а за останні десять зросла на 5,8%. Чисельність зайнятих мешканців міста становить 26,6% від загальної чисельності населення. На кінець 2017 р. статус безробітних мали 86 осіб. Рівень зареєстрованого безробіття має тенденцію до зниження протягом останнього трьохрічного періоду в середньому на 35,3% щорічно та є одним із найнижчих в Україні. Середня тривалість безробіття складає 5-ть місяців. Також варто визначити, що в 2017р. вперше потреба роботодавців у працівниках для заміщення вакантних робочих місць виявилась більша ніж кількість безробітних (з 118 до 86).

Середньооблікова кількість штатних працівників на підприємствах міста у 2017 р. становила 21,6 тис. осіб або 5,3% від середнього рівня по області.

Головним джерелом доходу та підвищення добробуту населення є заробітна плата. По місту номінальна заробітна плата одного середньооблікового штатного працівника за 2017р. становила 8456 грн., що на 29,3% більше ніж по області та на 19,0% більше ніж по Україні (додаток 1).

У структурі доходів населення варто відзначити й допомогу міських органів самоврядування. Так, більше 13,0 тис. мешканців міста отримують різні види грошової та натуральної допомоги за рахунок коштів міського бюджету. В місті діє міська цільова Програма соціального захисту та соціальної підтримки ветеранів, інвалідів, одиноких пенсіонерів, малозабезпечених верств населення, молоді, сімей з дітьми, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, чорноморської територіальної громади на 2016-2020 роки яка включає понад 50 видів грошової та натуральної допомоги.

Відповідно до цієї Програми м. Чорноморськ виділяє кошти на:

- адресну матеріальну допомогу інвалідам бойовим дій в Афганістані та в зоні проведення АТО, сім'ям загиблих в Афганістані та в зоні проведення АТО (від 600 до 1 000 грн щомісячно);

- адресні доплати ветеранам медичної та педагогічної праці в залежності від стажу роботи (від 70 до 120 грн.);

- додаткові адресні соціальні доплати непрацюючим пенсіонерам Чорноморської територіальної громади в розмірі 60-100 грн щомісяця. У 2017 р. цю допомогу отримали біля 4100 непрацюючих пенсіонерів міста;

- одноразову допомогу учасникам бойових дій в Афганістані, на території інших держав, в зоні проведення АТО, Почесним громадянам міста та їх вдовам (вдівцям), непрацюючим інвалідам I та II груп, багатодітним сім'ям, жителям міста, яким виповнилось 90 і більше років;

- забезпечення безкоштовними медикаментами та зубопротезуванням;

- надання допомоги багатодітним сім'ям та допомоги до Дня інвалідів;
- адресну матеріальну допомогу за заявами громадян, які опинилися у важкому матеріальному становищі;
- адресну допомогу в розмірі 250,0 грн неповнолітнім дітям на період перебування їх батька (матері) в зоні проведення АТО та ін.

Щорічно бюджетом м. Чорноморська передбачаються кошти для компенсації оплати за комунальні послуги. Малозабезпечені громадяни (більш ніж 900 осіб) отримують продуктові набори; за рахунок коштів міського бюджету організується їх безкоштовне харчування гарячими обідами. На ці цілі в 2017 р. було використано близько 800,0 тис. грн.

1.6. Соціальна інфраструктура міста

Система дошкільної освіти, станом на кінець 2017 року, охоплює 12 дошкільних навчальних закладів, які відвідували 2647 дітей. Рівень охоплення дітей дошкільного віку становить 70%. Завантаженість дошкільних навчальних закладів зростає, й у 2017 р. вона досягла рівня 131 дитина на 100 місць.

У місті функціонує 12 загальноосвітніх навчальних закладів, у яких протягом 2017/2018 навчального року навчалось 8119 учнів.

Місто налічує 6 позашкільних закладів, до яких відносяться:

- дитячий стадіон «Шкільний»;
- будинок дитячої та юнацької творчості;
- центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді;
- центр науково-технічної творчості учнівської молоді;
- комплексна дитячо-юнацька спортивна школа;
- дитячо-юнацька спортивна школа з шахів та шашок.

У м. Чорноморську діють 2 професійно-технічних училища: морський коледж Одеського національного морського університету та професійний судноремонтний ліцей.

У 2017 році пріоритетами розвитку сфери освіти стали:

- збереження та подальший розвиток загальноосвітніх навчальних закладів, забезпечення позитивних системних змін у реформуванні освітньої галузі міста, висока якість освітніх послуг та достатній рівень навчальних досягнень учнів;
- повне забезпечення вітамінними сніданками та гарячими обідами учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів;
- створення сприятливих умов для забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей та молоді міста;

- приведення матеріально-технічної та навчальної бази закладів освіти у відповідність до сучасних стандартів організації навчального середовища;
- проведення капітальних і поточних ремонтів приміщень, інженерних мереж і територій навчальних закладів;
- приведення систем пожежної безпеки навчальних закладів у відповідність до діючих стандартів тощо.

У 2017 році капітальні видатки на придбання обладнання, ремонти та реконструкцію закладів освіти склали 10 528,56 тис. грн. загальний обсяг видатків міста на забезпечення діяльності освітніх закладів склав близько 188,9 млн грн, на відпочинок та оздоровлення дітей та молоді витрачено 1256,1 тис. грн.

Важливим елементом соціальної інфраструктури міста є й лікарняна сфера. На території Чорноморської міської ради Одеської області розташовані наступні заклади охорони здоров'я:

- Державний заклад «Іллічівська басейнова лікарня на водному транспорті Міністерства охорони здоров'я України» із штатною чисельністю 1024 одиниць, який містить у своєму складі 12 стаціонарних відділень на 390 ліжок, поліклініку для дорослих, дитячу поліклініку, жіночу консультацію, відділення сімейної медицини та інше;

- Державний заклад «Стоматологічна поліклініка Міністерства охорони здоров'я України м. Чорноморська» із штатною чисельністю 104,75 одиниць.

В 2017 році видатки міського бюджету на охорону здоров'я склали 124,7 млн грн, зокрема на:

- капітальний ремонт травматологічного відділення (3 432,2 тис. грн);
- капітальний ремонт центральної стерилізаційної (1 537,3 тис. грн);
- капітальний ремонт приміщення електрощитової (342,2 тис. грн);
- капітальний ремонт (заміна вікон) поліклініки № 1 (421,8 тис. грн.);
- придбання лікарських засобів для громадян, які лікуються на стаціонарному відділенні лікарні і є членами благодійної організації «Лікарняна каса м. Чорноморська» (3 886,7 тис. грн);
- придбання медичного обладнання для відділень лікарні (5 535,1 тис. грн);

У місті працює членська благодійна організація «Лікарняна каса м. Чорноморська», членами якої є більше 10,5 тис. осіб. У 2017 році за рахунок лікарняної каси отримали допомогу на лікування 4 980 осіб.

Важливим елементом соціальної інфраструктури міста є сфера культури. Фінансування цієї галузі м. Чорноморська на 2017 рік складало 25 090,9 тис. грн, в тому числі на проведення культурно-масових заходів – 1 249,8 тис. грн.

Однією з наймасштабніших культурних подій 2017 року в м. Чорноморську стало свято альтернативної музики, свободи, спілкування і творчості – XIV Міжнародний фестиваль «Джаз Коктебель». «Джаз Коктебель» зумів встановити перший за останні роки рекорд за кількістю творчих майданчиків і відвідувачів, які приїхали на фестиваль. «Родзинкою» цього заходу став спільний з міським відділом культури проект «Джаз і море», який проходив протягом трьох днів на базі Палацу культури і в рамках якого було проведено вечір пам'яті одеського піаніста Юрія Кузнецова, програму «Джазовий рояль» з виконанням золотих джазових стандартів і вечір гарячого латиноамериканського джазу та босанови. Фестиваль «Джаз Коктебель» став найбільшою музичною подією за всю історію міста Чорноморська.

Також протягом 2017 року мешканці м. Чорноморська мали можливість відвідати 29 художніх виставок майстрів Одещини та України. Фонди музею поповнилися цінними дарунками в кількості 41 одиниць, це 11 картин живопису, 12 графіки та 18 предмети декоративно-прикладного мистецтва.

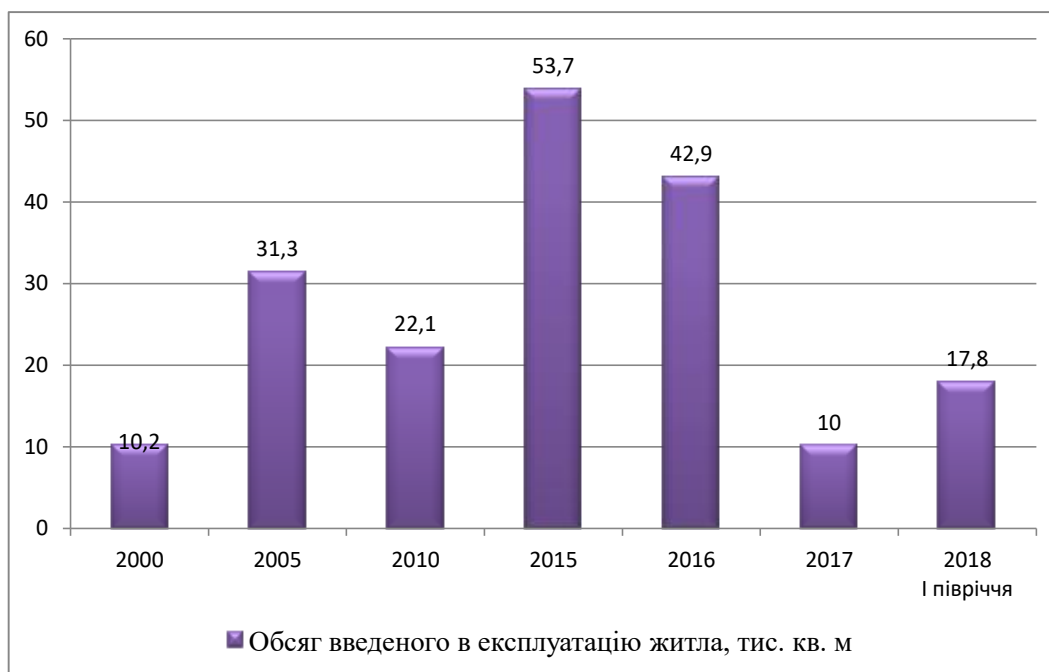
Цього ж року містом була реалізована Міська програма розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання населення «Спорт для всіх», на реалізацію заходів якої було виділено 815,3 тис. грн. Спільно зі спортивними клубами протягом року організовано та проведено більше ніж 100 міських, 20 обласних, всеукраїнських, міжнародних спортивних заходів.

1.7. Житловий фонд. Система життєзабезпечення та благоустрою міста

Чорноморськ – місто із сформованою структурою міської забудови, промисловими та рекреаційними територіями. Територія міської ради включає місто Чорноморськ, селище Олександрівка, села Малодолинське та Бурлача Балка. Загальна площа житлового фонду складається з 274 багатоповерхових будинків, загальною площею 1474 тис. кв. м, з них:

- 197 будинків – комунальної власності;
- 13 будинків – житлово-будівельні кооперативи;
- 41 будинків – ОСББ;
- 23 будинків – відомчі.

Житловий фонд міста має низький рівень зношеності – 0,4%.

Мал. 1.8. Динаміка обсягів введення в експлуатацію житла в м. Чорноморську, 2000-2017 рр.

У структурі житлового фонду переважає багатоквартирний житловий фонд, частка якого становить більш ніж 90% від загального обсягу житла, основна частина – багатоповерхова.

Рівень забезпечення населення житлом становить 20,4 кв. м загальної площі на особу, що вище від середнього по Україні. Основною причиною забезпеченості житлом мешканців міста та створення сприятливих умов для проживання є впровадження міською радою спеціальних програм розвитку.

Так, в м. Чорноморську діє міська програма «Основні напрямки благоустрою в межах території Чорноморської міської ради Одеської області на 2015-2018 роки», направлена на розроблення та здійснення ефективних і комплексних заходів з утримання території міста в належному стані. Згідно з цією Програмою проводяться заходи з комплексного благоустрою міста та прилеглих сіл, які включають в себе капітальний ремонт споруд, реконструкцію об'єктів міського благоустрою, озеленення вулиць, скверів і парків, заміну вимощення пішохідних тротуарів і бульвару, влаштування кутків відпочинку, ремонт зовнішнього освітлення, ілюмінації та вулично-дорожньої мережі.

Метою програми є визначення й реалізація основних заходів, спрямованих на благоустрій території, надання місту сучасного архітектурного вигляду, здійснення ефективних заходів з ремонту та утримання об'єктів благоустрою міста у належному санітарно-технічному стані, збереження та охорону навколишнього природного

середовища, створення оптимальних умов праці та відпочинку для мешканців і гостей міста Чорноморська.

Основні напрями діяльності програми представлені трьома наступними пунктами:

1. Програмою передбачена розробка відділом комунального господарства та благоустрою Чорноморської міської ради Одеської області заходів з благоустрою міста на поточний рік з включенням конкретних об'єктів для проведення капітального і поточного ремонтів, реконструкції і благоустрою. Ці заходи щорічно затверджуються виконавчим комітетом міської ради у першому кварталі поточного року після затвердження міського бюджету.

2. Комплексний благоустрій територій житлових мікрорайонів, що містить у собі ремонт, реконструкцію доріг, внутрішньоквартальних проїздів і пішохідних тротуарів, ремонт та влаштування зовнішнього освітлення, озеленення, влаштування дитячих ігрових і господарських майданчиків, облаштування зелених кутків відпочинку.

3. Особлива увага приділяється благоустрою дворових територій і створенню сприятливих умов для життєдіяльності в мікрорайонах, кварталах і житлових масивах, у т.ч. створенню нових і відновленню існуючих дитячих та ігрових майданчиків.

Фінансування програми здійснюється за рахунок місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством України. Загальна сума виділених коштів складає 273,9 млн грн; їх розподіл представлений на табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Обсяг фінансування програми, 2015-2018 рр.

Значення за роками	Сума, тис. грн
2015	57 695,5
2016	58 340,4
2017	70 227,2
2018 (прогноз)	87 728,2

На території Чорноморської міської ради Одеської області функціонують наступні комунальні підприємства та установи:

- «Чорноморськтеплоенерго»;
- «Бюро технічної інвентаризації»;
- «Чорноморське проектно-виробниче архітектурно-планувальне бюро»;
- «Зеленгосп»;
- «Міське управління житлово-комунального господарства»;

- «Чорноморськводоканал»;
- Комунальна установа «Територіальний центр соціального обслуговування»;
- Комунальне підприємство – фірма «Райдуга»;
- «Чорноморський маяк»;
- «Муніципальна охорона».

Основним напрямком роботи комунальних підприємств міста є вжиття заходів для надання якісних послуг населенню Чорноморської територіальної громади з метою створення сприятливих умов для його життєдіяльності.

1.8. Екологічна ситуація на території міста

Охорона довкілля є одним з основних пріоритетів соціально-економічного розвитку міста. Чорноморськ одночасно є містом з розвинутою курортною інфраструктурою та великим транспортно-промисловим центром, що впливає на екологічний стан міста.

Для міста характерне значне розмаїття природних і соціально-економічних умов, вигідне економіко-географічне розташування, багаті рекреаційні ресурси, розвинені галузі соціальної сфери у поєднанні з наявною курортною інфраструктурою та потенційно-перспективною індустрією туризму.

Водночас економічне зростання супроводжується зростанням забруднення навколишнього середовища. Екологічні проблеми, що потребують вирішення, пов'язані з:

- проблемою утилізації відходів;
- забрудненням атмосферного повітря шкідливими речовинами;
- недостатньою кількістю та площею об'єктів природно-заповідного фонду;
- застарілістю технологій виробництва та обладнання;
- високим рівнем концентрації промислових об'єктів;
- несприятливою структурою промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв.

Характерними рисами погіршення екологічного стану є хімічне та фізичне забруднення повітряного басейну, поверхневих і підземних вод, руйнування та забруднення землі.

Основним джерелом питної води міста є річка Дністер, господарська діяльність в басейні якої призводить до погіршення якості води та ускладнює водопостачання до населення. Вода Дністра вміщує високі концентрації нітритів, фосфатів, заліза, міді, хрому, нафтопродуктів, кальцію, у зв'язку з чим вода потребує очищення та доочищення, тому місто встановлює додаткове устаткування.

Чорноморськ – місто, що виділяється у господарському комплексі регіону своїми транспортно-розподільчими функціями та розвиненою промисловістю. У місті знаходиться багато підприємств, що у процесі діяльності впливають на стан атмосферного повітря. Так, протягом 2017 року у повітряний басейн міста від стаціонарних джерел надійшло 0,980 тис. тонн шкідливих речовин.

У середньому одне підприємство міста здійснює 49,0 т викидів на рік, що займає середнє значення серед господарюючих суб'єктів регіону (мал. 1.9.).

Мал. 1.9. Середній викид шкідливих речовин до атмосфери одним підприємств протягом року по Одеській області.

Динаміка забруднюючих повітря викидів є скоріше позитивною, ніж негативною. У межах системи моніторингу радіаційного забруднення не виявлено. Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної держадміністрації ведеться постійна робота з підприємствами регіону щодо виконання вимог Монреальського протоколу по речовинам, що руйнують озоновий шар, та «Програми припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин на 2004-2030 роки».

Основними джерелами забруднення ґрунту в м. Чорноморську є викиди промислових підприємств, пересувних джерел забруднення; накопичення на території міста в промислових зонах неутилізованих відходів; незадовільно функціонуючі системи санітарної очистки. Певний вплив на рівень забруднення ґрунту має невпорядковане розміщення токсичних промислових відходів, які утворюються внаслідок діяльності промислових підприємств міста. Автотранспорт виступає головним джерелом надходження до ґрунту вуглеводнів різних класів та свинцю, які займають основне місце у валових викидах.

Найбільш загрозна ситуація відзначається на ділянці будівель по Морській (№№ 1-15), які знаходяться в межах фронтального зсуву, що активізувався приблизно з другої половини 2014 р., та піддані активним зсувним деформаціям. Тут активний зсувний процес захопив 17 земельних ділянок, на яких розташовані приватні житлові будинки. Частина будинків повністю або частково зруйновано. Активні зсувні деформації також відзначаються в нижній частині зсувного схилу на ділянці розташування бази відпочинку «Райдужний» з деформаціями та порушенням будівель і причального комплексу №114. Абразійно-зсувними деформаціями порушені причальні будинки на протязі 350 м.

Проблема утилізації відходів – одна з основних у м. Чорноморську. Сьогодні система поводження з твердими побутовими відходами у місті здійснюється шляхом збирання у населення відходів у контейнери на спеціально обладнаних майданчиках. При цьому застосовується часткова система їх сортування (пластикові пляшки) шляхом збирання в сітчастих контейнерах з подальшим вивезенням на виробничу базу та комбінати. Однак, ця схема організації робіт не забезпечує виділення в повному обсязі ресурсоцінних компонентів та не дозволяє зменшити обсяг відходів, які вивозяться на звалище, що збільшує логістичні витрати. Крім того, така система (особливо в літку) призводить до виникнення ризику погіршення санітарно-епідеміологічного стану на території міста, внаслідок цього виникає загроза погіршення здоров'я мешканців міста.

Додаткове збирання відходів здійснюється силами окремих приватних підприємств, які на приймальних пунктах (у вигляді окремих контейнерів) приймають пластик, скло, папір і транспортують на виробничу базу та переробні комбінати, де здійснюється їх первинна переробка.

Частка вторинних відходів, що збирається таким чином, складає 15-20 % та може бути збільшена до 50-60 %.

Така ситуація склалась завдяки відсутності майданчиків, облаштованих додатковими контейнерами (папір, скло, пластик), виробничої бази з сортувальною лінією та можливостями тимчасового зберігання відсортованих відходів, невідповідальністю матеріально-технічної бази підприємств, що надають послуги з вивезення побутових відходів.

Проблемою також є недосконалість системи навчання, яка не забезпечує підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів в сфері поводження з побутовими відходами. Зокрема, це стосується таких питань як збирання побутових відходів, у тому числі роздільне, їх перевантаження, переробка, утилізація, захоронення тощо.

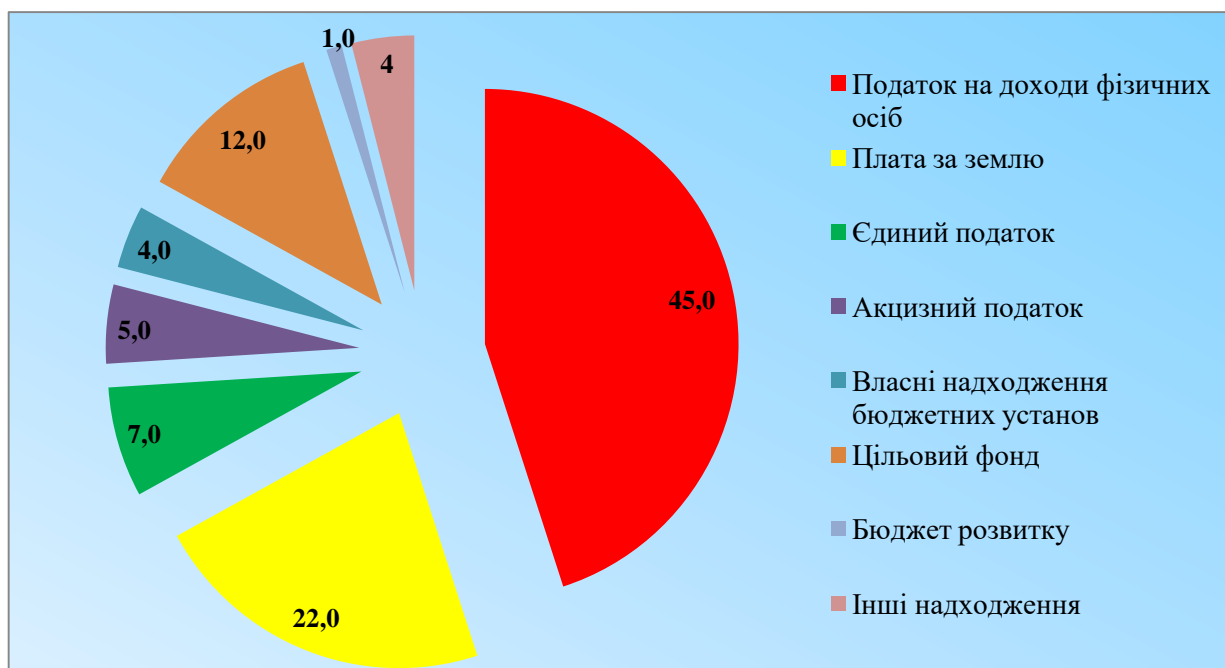
1.9. Фінансово-бюджетна ситуація

Бюджетна політика м. Чорноморська спрямована, насамперед, на забезпечення стабілізації та детінізації економіки, відновлення зростання фінансових ресурсів міста, розвиток підприємницької діяльності, поліпшення інвестиційного клімату, збільшення розміру заробітної плати, своєчасної виплати та погашення заборгованості із заробітної плати та легалізації доходів, забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, допомогу незахищеним верствам населення, будівельні та реставраційні роботи, забезпечення навчальних закладів тощо.

Головними розпорядниками бюджетних коштів є:

- виконавчий комітет Чорноморської міської ради Одеської області;
- фінансове управління Чорноморської міської ради Одеської області;
- управління комунальної власності та земельних відносин Чорноморської міської ради Одеської області;
- управління соціальної політики Чорноморської міської ради Одеської області;
- відділ культури Чорноморської міської ради Одеської області;
- відділ освіти Чорноморської міської ради Одеської області;
- відділ у справах сім'ї, молоді та спорту Чорноморської міської ради Одеської області;
- управління капітального будівництва Чорноморської міської ради Одеської області;
- Бурлачобалківська сільська адміністрація Чорноморської міської ради Одеської області;
- відділ комунального господарства та благоустрою Чорноморської міської ради Одеської області;
- Малодолинська сільська адміністрація Чорноморської міської ради Одеської області;
- Олександрівська селищна адміністрація Чорноморської міської ради Одеської області.

У структурі бюджету міста найбільшу частину займають податкові надходження, на другому місці – міжбюджетні трансферти (мал. 1.10.).

Мал. 1.10. Структура надходжень до бюджету м. Чорноморська, 2017 р.

Бюджет міста Чорноморська на 2017 рік за доходами склав 837 557,3 тис. грн, у тому числі за загальним фондом – 739 151,6 тис. грн, за спеціальним – 98 405,7 тис. грн; за видатками в сумі 834 928,8 тис. грн, у тому числі за загальним фондом – 596 244,1 тис. грн, за спеціальним – 238 684,7 тис. грн (додатки 2-3).

Бюджет м. Чорноморська носить відкритий характер, а дані про надходження до нього та їх подальший розподіл можна подивитись на сайті Чорноморської міської ради.

1.10. Розвиненість мережі та дієвість громадських організацій, органів самоорганізації населення, рівень співпраці влади з громадськими організаціями та приватними структурами

У м. Чорноморську створені всі умови для участі населення у вирішенні питань місцевого значення. Одним з важливих напрямків у роботі міста з громадою є профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі (наркоманія, алкоголізм, тютюнопаління, правопорушення, захворювання на ВІЛ/СНІД). Заходи з профілактики негативних явищ спрямовані на проведення профілактичної роботи і, передусім, серед неповнолітніх та молоді, їхніх батьків, що надається педагогічними колективами навчальних загальноосвітніх закладів. Профілактика проводиться у формі масових акцій, зібрань, кампаній у ЗМІ (серії статей; теле- і радіопрограми).

З метою заохочення молоді міста щорічно до Дня молоді Премією міського голови нагороджується активна молодь у 7 номінаціях. Активну участь у молодіжній політиці

міста беруть Центр соціальних служб для сімей, дітей та молоді та близько 50 молодіжних громадських організацій.

У 2017 році на реалізацію заходів Міської комплексної програми «Молодь Чорноморська на 2016-2018 роки» використано 487,7 тис. грн.

З метою профілактики та попередження злочинів і правопорушень у місті реалізується Міська програма протидії злочинності та посилення громадської безпеки на території міста Чорноморська на 2016-2018 роки, яка включає ряд заходів, спрямованих на організацію роботи з громадськістю по проведенню спільних рейдів з виявлення правопорушень і злочинів та впровадження системи відеонагляду в місцях масового скупчення людей. У 2017 році на реалізацію заходів міської програми використано 4153,2 тис. грн.

З метою виконання основних напрямків програми соціально-економічного та культурного розвитку міста Чорноморська щорічно на території Чорноморської міської ради Одеської області реалізується 25 галузевих програм (Додаток 5).

РОЗДІЛ 2.

ХАРАКТЕРИСТИКА КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ТА ОБМЕЖЕНЬ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ЧОРНОМОРЬСЬКА

2.1. Сильні та слабкі сторони.

Проведення SWOT-аналізу потребує певного дослідження основних складових просторової стратифікації міста Чорноморська, результати якого визначені наступним чином:

Сильні та слабкі сторони розвитку м. Чорноморська

1. ГЕОГРАФІЧНЕ РОЗТАШУВАННЯ

Сильні сторони (внутрішні переваги)

- дуже сприятливе для економічного розвитку розташування міста на березі Чорного моря;
- наявність двох незамерзаючих портів міжнародного рівня;
- наявність прямих виходів до транскордонного співробітництва;
- сприятливі природно-кліматичні умови для рекреаційного відпочинку та туризму;
- близькість до міста-мільйонника Одеси;
- причетність до транспортного кільця «Чорне море»;
- причетність до Азово-Чорноморського Економічного Співробітництва (АЧЕС).

Слабкі сторони (внутрішні недоліки)

- нетранзитний характер вантажопотоків, що йдуть через транспортні комунікації;
- розміщення на земельних ділянках агломераційного району області, з яким треба погоджувати земельні відносини;
- невпинний вплив зсувів на забудови приморської зони міста.

2. НАСЕЛЕННЯ ТА ТРУДОВІ РЕСУРСИ

Сильні сторони (внутрішні переваги)

- значний інтелектуальний освітній та науковий потенціал;
- висококваліфікована робоча сила за різними напрямками виробничої та сервісної спеціалізації;
- здатність до оволодіння новими фаховими знаннями та компетенціями зокрема у виробничій діяльності.

Слабкі сторони (внутрішні недоліки)

- недостатньо позитивна динаміка випереджаючого росту показників народження над показниками смертності;
- недостатня забезпеченість медичних установ кваліфікованими сімейними лікарями і обслуговуючим персоналом;
- високий рівень кардіо- та нервових захворювань, гепатиту, діабету та онкозахворювань.

3. ПРОСТОРОВА ЛОКАЦІЯ МІСТА

Сильні сторони (внутрішні переваги)

- наявність могутнього транспортно-виробничого вузла у складі портів, залізнично-поромного комплексу, автомобільних шляхів та інших комунікаційних сполучень із обласним центром та містами України, портами Румунії, Болгарії, Грузії та Туреччини.

Слабкі сторони (внутрішні недоліки)

- труднощі із розширенням меж міста, особливо селітебного призначення;
- розміщення центру міста у безпосередній близькості від портової інфраструктури та транспортних сполучень;
- розпорошеність місць проживання мешканців в окремих населених пунктах, що входять до громади м. Чорноморська.

4. ЕКОЛОГІЯ

Сильні сторони (внутрішні переваги)

- приморське розташування, добра аероциркуляція міста;
- наявність паркової зони, пляжно-рекреаційної мережі, місць для відпочинку і рекреації мешканців та гостей міста;
- системний моніторинг стану атмосферного повітря, якості води, що надається до споживання;
- налагоджена робота із збором та частковою утилізацією твердих побутових відходів;
- активна співпраця влади та громадських організацій у вирішенні невідкладних екологічних питань та підвищенні відповідальності мешканців міста за його екологічний стан.

Слабкі сторони (внутрішні недоліки)

- недостатньо збалансоване забезпечення системної роботи із складовими екологізації міста;
- невирішеність питань комплексного поводження із твердими побутовими відходами (відсутність їх сучасного сортування та утилізації);
- проблеми із водовідведенням у сільських населених пунктах Чорноморської міської ради;
- близькість до екологічно небезпечних підприємств, розташованих у промзоні міста;
- невідкладність системних протизосувних заходів, що зміцнять морське узбережжя міста.

5. СФЕРА МЕШКАННЯ

Сильні сторони (внутрішні переваги)

- молоде місто, що не має застарілих жилих будівель;
- наявність селітебної зони, компактно розміщеної в центральній частині міста.

Слабкі сторони (внутрішні недоліки)

- потребує модернізації ліфтового господарство міста;
- брак коштів на системну модернізацію інженерних комунікацій міста (зокрема на зливову каналізацію);
- відсутність театральних закладів, кіно, шоу та анімаційних заходів евенційного типу (масовість).

6. ІНЖЕНЕРНА ІНФРАСТРУКТУРА

Сильні сторони (внутрішні переваги)

- модернізована мережа освітлювання міста;
- розгалужена мережа сучасних засобів зв'язку, телекомунікації;
- наявність мережі газу та теплопостачання.

Слабкі сторони (внутрішні недоліки)

- незавершеність модернізації системи водозабезпечення та водовідведення.

7. СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА

Сильні сторони (внутрішні переваги)

- розвинутий торгівельно-побутовий сервіс;
- наявність системи догляду за мешканцями похилого віку;
- розгалужена мережа аптечних пунктів, кіосків та установ.

Слабкі сторони (внутрішні недоліки)

- недостатня кількість дошкільних установ у сільській місцевості.

8. ЕКОНОМІКА

Сильні сторони (внутрішні переваги)

- наявність певного економічного потенціалу стартапів на території промислової зони міста;
- значна кількість працездатного населення, спроможного займатися малим підприємництвом, включаючи у виробничу сферу (зокрема виробництво металовиробів), будівельну сферу, автомобільно-технічне обслуговування;
- розгалужена мережа підприємств громадського харчування;
- інфраструктура підтримки МСП, наявність центру зайнятості;
- ріелторські агенції;
- фінансово-страхові послуги;
- туристичні та рекреаційні послуги.

Слабкі сторони (внутрішні недоліки)

- застарілість виробничих технологій на деяких існуючих підприємствах;
- високий ступінь фізичного та морального зносу основних засобів деяких виробничих підприємств міста;
- незначна питома вага інноваційної продукції;
- надмірне податкове навантаження, що приводить до «тінізації» бізнесу в сферах послуг та торгівлі;

2.2. Можливості та загрози розвитку міста Чорноморська

1. ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ

Можливості

- подальше підвищення соціальних гарантій та надання преференцій родинам з дітьми;
- подальший профілактичний медичний огляд населення міста;
- подальша організація дозвілля та рекреації в місцях відпочинку;
- подальший розвиток мережі фітнес-центрів та оздоровчої фізичної культури.

Загрози

- зростання питомої ваги осіб пенсійного віку;
- наявність захворювань на СНІД, туберкульоз, гепатит тощо.

2. ЕКОНОМІКА

Можливості

- активна участь міста у впровадженні проектів, передбачених Національною стратегією регіонального розвитку;
- розробка відповідних цільових програм та проектів за наявності потреб у них;
- поліпшення інвестиційного клімату та створення режиму сприяння залучень інвестицій у пріоритетні напрямки розвитку міста.

Загрози

- ризики макроекономічного та політичного рівня, стабільності господарювання;
- наявність конкуренції з боку сусідніх районів, міст Одещини та України в цілому в ціноутворенні, додержанні стандартів продукції, робіт та послуг, безпеці проживання, екологічній складовій тощо.

3. ІНВЕСТИЦІЇ, РЕГІОНАЛЬНІ ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ КОНТАКТИ

Можливості

- розвиток зеленого, пізнавального та екологічного екотуризму, організації евентійних заходів загальномісцевого рівня із залученням учасників з м. Одеси, сусідніх міст області, країни, Молдови, Придністров'я, а також країн дальнього зарубіжжя;
- залучення іноземних та внутрішніх інвестицій для соціально-економічного розвитку громади міста, інших джерел, включаючи кошти Міжнародної Технічної Допомоги (ЕС, США, Канади та інших економічно-розвинутих країн світу).

Загрози

- конкуренція з боку сильних партнерів;
- досвід у проведенні туристичних, евентійних заходів, що підвищують імідж м. Чорноморська серед мешканців та відвідувачів міста.

4. РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Можливості

- активна участь у державних проектах децентралізації влади, що надає можливість акумулювати ресурси для вирішення невідкладних проблем інфраструктурного характеру (через ДФРР, фонди секторальної підтримки тощо);
- залучення грантових коштів на розвиток громади;
- удосконалення управління містом за моделлю «SMART-city»;
- тісна співпраця з громадськими організаціями, залучення їх до обговорення та вирішення найбільш актуальних тем розвитку міста.

Загрози

- обмежена фінансова база місцевого самоврядування;
- недосконалість діючого законодавства України щодо розвитку місцевого самоврядування та обмеженість прав громад щодо розпорядження комунальними земельними ділянками та майном громади.

Підсумки SWOT-аналізу стану м. Чорноморська можна визначити в наступному:

- **Економічний стан міста** відповідає вимогам та викликам сучасності, але не в повній мірі влаштовує бачення керівництва громади та міста. Зокрема, ще не значно зросла доля інноваційної продукції, ще недостатньо розвинуті туризм та індустрія гостинних послуг. Незначні обсяги нарощення іноземних інвестицій, кількість робочих місць суттєво не зростає. Транспортні проблеми сполучення за останні роки хоч і не

загострилися, але поряд з тим потребують додаткової уваги автомобільне сполучення із обласним центром (мається на увазі добудова авто мосту через Сухий Лиман).

- **Екологічні ризики** існують за наявності невирішених проблем у водовідведенні та в політиці цивілізованого поводження із твердими побутовими відходами.

- **Соціальна складова** потребує невідкладних корегувань негативних демографічних процесів, скорочення питомої ваги працездатного та кваліфікованого населення та від'їзд на більш мотивовану роботу у великі міста країни та за кордон. Є проблема якісного медичного обслуговування за принципами родинного лікування.

- **В управлінській сфері** міста належне місце повинен зайняти «SMART-city», адміністративний сервіс послуг, що вчасно та якісно надаються громадянам міста. Потребує уваги налагодження взаємозв'язків між місцевою владою, громадою та соціально відповідальним бізнесом відповідно до Закону України про приватне та публічне партнерство.

Також дуже актуальним є ефективне використання переваг громад країни, що діють в умовах фінансової децентралізації.

РОЗДІЛ 3. БАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО

3.1. Місія та SMART-модель управління містом.

Відповідно до вимог сучасного управління соціально-економічним розвитком міста, дуже важливе місце займає формування бачення цього розвитку, тому постає питання:

- Чому і навіщо потрібно зазирати у майбутнє, що це дасть місту?

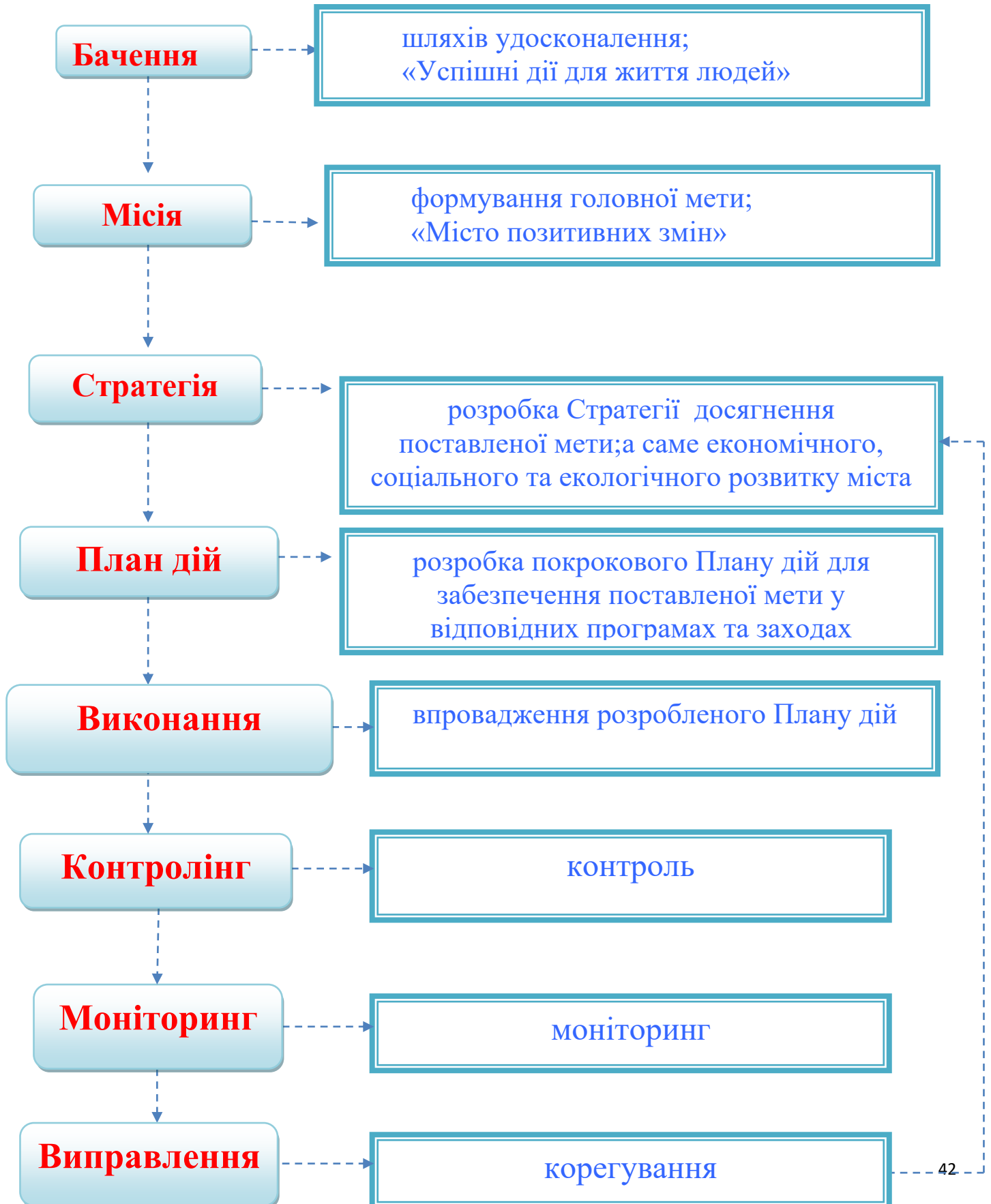
Відповідь криється в лаконічних але змістовних визначеннях візії та місії міста Чорноморська, а саме в баченні шляхів вдосконалення таким чином:

ВІЗІЯ: «Успішні дії для життя людей»,

МІСІЯ: «Місто позитивних змін».

Аргументація на користь вищенаведеної мети розвитку міста нескладна, але вельми логічна: лише шляхом змін та успішних дій можна поліпшити життя людей (див. схему «SMART-модель управління містом») (мал. 3.1).

**SMART- модель
управління містом**

3.2. Пріоритетні напрямки розвитку міста.

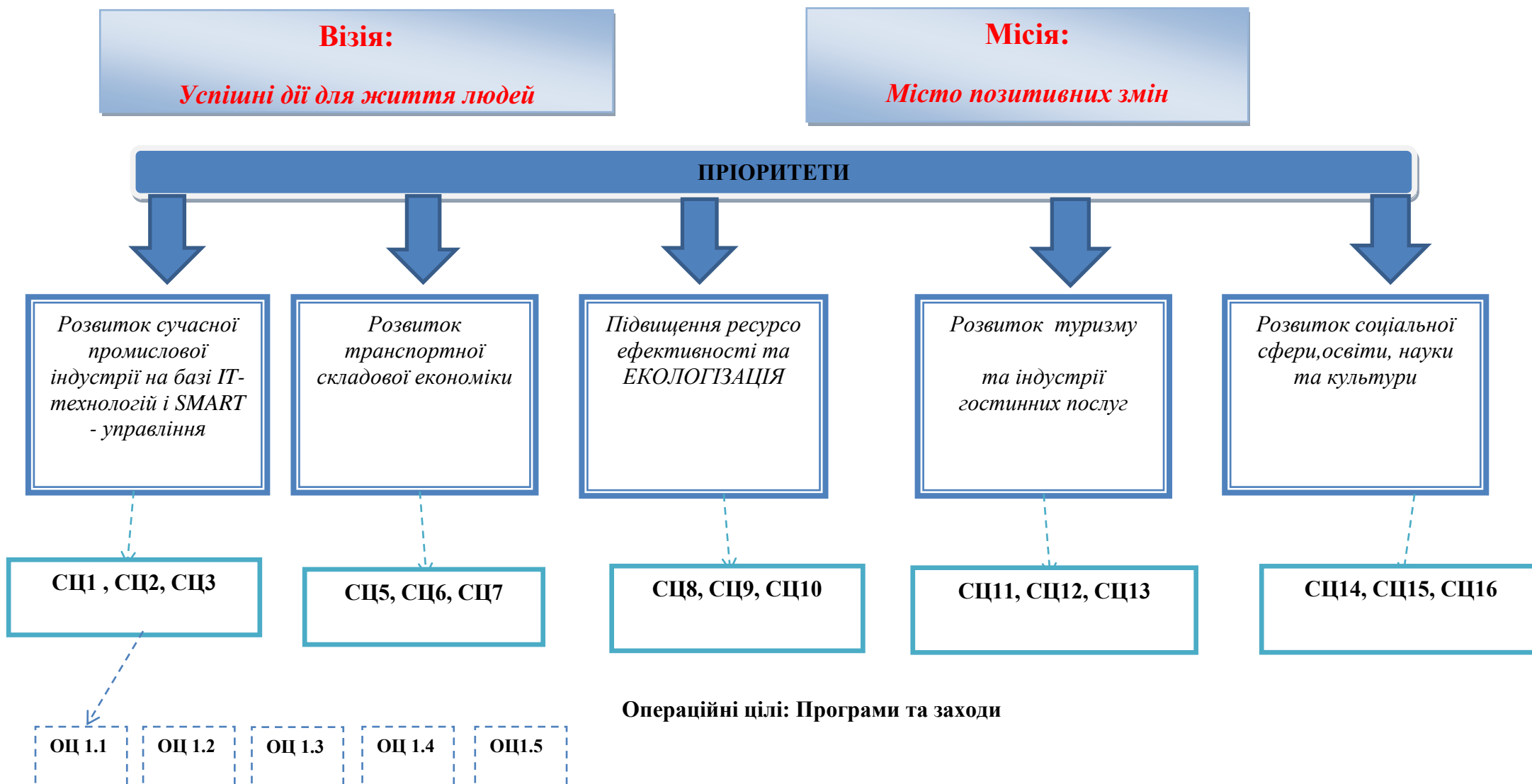
Забезпечити досягнення поставленої мети неможливо без визначення в часових та просторових межах головних стратегічних складових розвитку міста. Тому дуже важливо визначити головні пріоритети розвитку міста. Після діагностування сильних та слабких сторін міста Чорноморська та врахування макро- та мезоекономічних чинників, стає можливим визначити наступні пріоритети:

1. Розвиток сучасної промислової індустрії на базі ІТ- технологій і SMART- управління;
2. Розвиток транспортної складової економіки;
3. Підвищення ресурсоефективності та ЕКОЛОГІЗАЦІЯ;
4. Розвиток туризму та індустрії гостинних послуг;
5. Розвиток соціальної сфери, освіти, науки та культури.

Відповідно до визначених пріоритетних напрямків потребують деталізації та опису особливостей кожна зі стратегічних та операційних цілей економічного і соціального розвитку міста Чорноморська. (Дивитись схему, стор. 43).

Крім цього важливою передумовою успішної розробки складових стратегії є наявність визначеного «дерева цілей», завдяки якому мають бути враховані основні та допоміжні параметри стратегічного ефекту взаємодії керівництва міста та громади в цілому для досягнення поставлених в візії та місії мети (мал. 3.2).

Приоритети економічного розвитку м. Чорноморська

3.3. *Можливі сценарії розвитку міста.*

<p>Можливі сценарії</p>	<p>Модель розвитку</p>
<p>Інерційний</p>	<p><i>передбачає використання наявного потенціалу території; зберігається «status quo», всі процеси у місті йдуть практично самопливом</i></p>
<p>Ресурсної інтенсифікації</p>	<p><i>орієнтується на внутрішні ресурси з залученням резервів підвищення конкурентоспроможності ключових підприємств реального сектору економіки міста</i></p>
<p>Залучення інвестиційних ресурсів</p>	<p><i>відбуваються глибокі реформи, внутрішні ресурси активізують зростання системи і сприяють «притягуванню» ззовні нових, більш значних ресурсів, впровадження моделі управління містом «SMART-city», з додатковим «прискорювачем» інноваційного розвитку підприємств міста у форматі «INDUSTRY 4.0».</i></p>

Класичний формат економічного планування, що базується на використанні рутинних екстраполяційних статистичних процедур, передбачає розрахунок показників розвитку за принципом «від досягнутого», так званім «інерційним» шляхом. Наприклад, у Концепцію ООН щодо розвитку світової економіки на період до 2030 року закладено загальний щорічний 3 % темп «чистого» приросту ВВП.

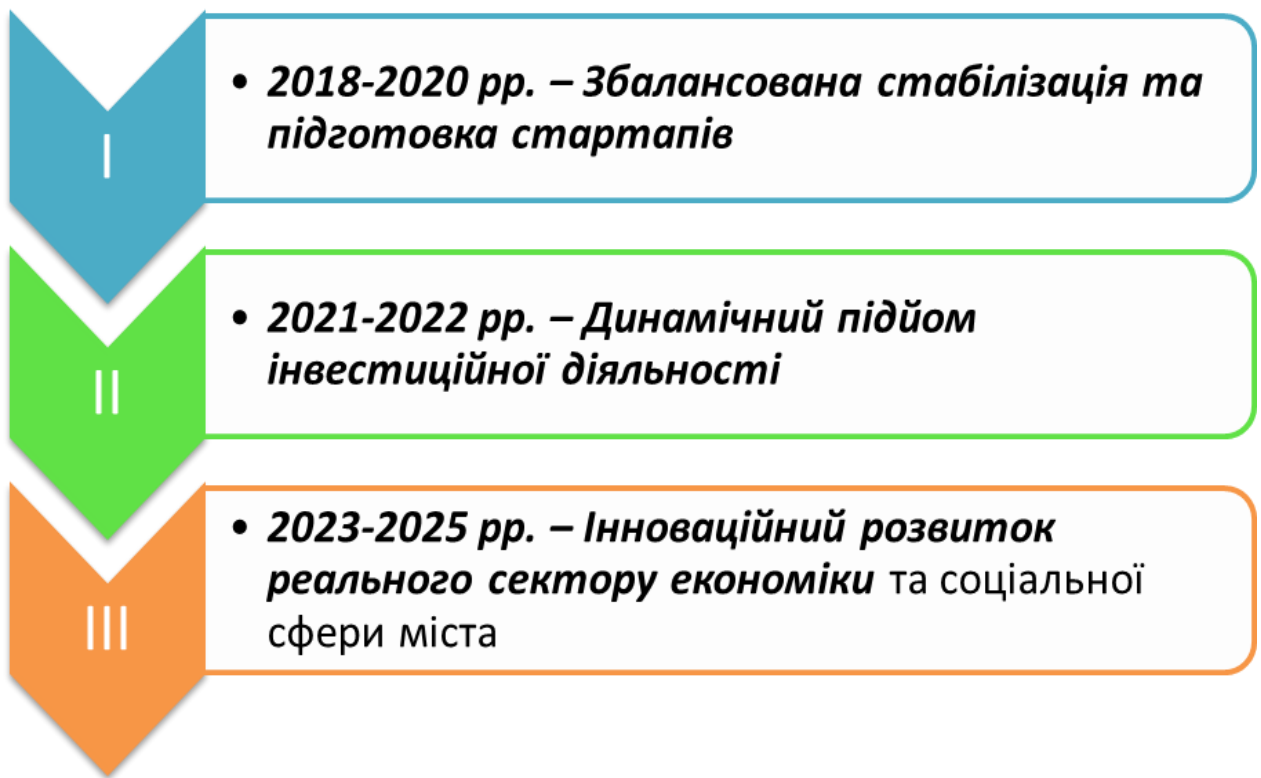
Українською моделлю планування теж передбачається досягнення щорічних показників приросту економіки в саме такому «повільному» значенні. Його можна екстраполювати на показники міста Чорноморська як сценарій поступової, інерційної динаміки розвитку.

Більш вірогідний *сценарій ресурсної інтенсифікації* із залученням резервів підвищення конкурентоспроможності ключових підприємств реального сектору економіки міста, до складу якого чітко прописані чотири з п'яти пріоритетних напрямків розвитку, а саме:

- 1. Розвиток сучасної промислової індустрії на базі ІТ-технологій і SMART-управління;**
- 2. Розвиток транспортної складової економіки;**
- 3. Підвищення ресурсоефективності та ЕКОЛОГІЗАЦІЯ;**
- 4. Розвиток туризму та індустрії гостинних послуг.**

У випадку використання іншого сценарію розвитку міста певним суттєвим позитивним змінам піддаються всі без винятку складові економічного, соціального та екологічного життя громади Чорноморська.

Разом з тим, найбільш перспективним, з точки зору вірогідності своєчасного досягнення мети стратегії міста Чорноморська, є *сценарій залучення інвестиційних ресурсів* на якісно новій, інноваційній основі шляхом покрокового впровадження моделі управління містом «SMART-city», з додатковим «прискорювачем» інноваційного розвитку підприємств міста у форматі «INDUSTRY 4.0». Досвід країн, що успішно розвивають свою економіку, свідчить саме про ефективність такого подвійного, гармонізованого підходу до місцевого управління та сприяння динамічному розвитку конкурентоспроможних, бюджетоформуючих підприємств міста. Базуючись на принципах покрокової реалізації розробленої стратегії міста, є можливість досягнути її мети за три етапи:

Розділ 4. Стратегічний план дій.

Стратегічні цілі та завдання за пріоритетами.

4.1. Конкурентоспроможне та розумне місто (економіка, бізнес, інвестиції)

4.1. Комплексне, гармонізоване сприяння розвитку промислового форсайту передбачає покроковий план дій з заохочення та залучення інвестицій (зокрема іноземних) у реалізацію промислових бізнес-проектів на земельних ділянках та об'єктах нерухомості, що належать Чорноморській міській раді.

Цей план передбачає:

- підготовку інвестиційних проектів за пріоритетними напрямками, з окремим визначенням підпрограм розвитку технопарків, ІТ-технологій, SMART-моделей розвитку управління містом, підтримки малого та середнього підприємництва, інфраструктури стартапів, бізнес-інкубаторів, просторового коуворкінгу, тощо;
- сприяння виводу окремих підприємств міста до рівня «INDASTRY 4.0», розвиток галузевих інформаційно-виробничих мереж з використанням послуг центрів субконтрактації України та країн Європейського Союзу;
- надання підтримки з боку Чорноморської міської ради навчальній, консалтинговій та інтеграційній діяльності для представників ключових фокус-груп підприємців міста та всієї чорноморської громади.

Підсумком розробки елементів стратегування розвитку громади за цим напрямком має стати відповідно стратегічна складова «Конкурентоспроможне та розумне місто», яка надається до стратегії економічного та соціального розвитку м. Чорноморська на період до 2025 року, – додаток до даної Стратегії.

4.2. Транспортний та діловий центр Чорноморського регіону

Сприяння розвитку транспортної інфраструктури міста та транспортного сполучення.

Для цього керівництво міста передбачає розробити відповідну комплексну Програму, стратегічною ціллю якої повинно бути досягнення інтеграції діяльності між морськими портами міста, модернізація рухомого складу транспортних засобів, оптимізація його структури. Особлива увага в Програмі розвитку транспорту приділяється налагодженню надійного міжміського сполучення та обслуговування вантажних потоків регіону. Ця стратегічна складова надається до Стратегії економічного і соціального розвитку м. Чорноморська на період до 2025 року як додаток до даної Стратегії.

4.3. Місто з якісною та ефективною інфраструктурою, ресурсозабезпеченням та сучасною екологізацією

Комплексне управління розвитком міської житлової та ресурсозабезпечуючої інфраструктури відокремлюється в окремий стратегічний напрямок розвитку міста Чорноморська на період до 2025 року та деталізується окремими Програмами та заходами цільового призначення:

- модернізації теплогенеруючих потужностей;
- поступового впровадження засобів альтернативної відновлювальної енергетики;
- з енергоаудиту та збереження тепла енергоресурсів у будівлях та мережах міста;
- розробки відповідних інвестиційних проєктів, що надійдуть до складу каталогу міста.

Окремо визначається та вирішується програмно-цільовим методом питання екологізації міста в відповідних додатках до «Стратегії економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 року».

4.4. Гостинне місто (розвиток усіх видів туризму та індустрії гостинності)

Розробка відповідної стратегічної складової діяльності міста передбачає покрокове виконання таких програмних дій як:

- проведення мікс-маркетингу туристичної діяльності його структурування та сегментації із визначенням найбільш вагомих компонентів для мешканців та гостей міста;
- підготовка інвестиційних пропозицій щодо участі жителів міста Чорноморська та галузевих інвесторів у розвитку ключових видів туризму та індустрії гостинності в місті Чорноморську.

Підсумком розробки стратегічних заходів у цьому напрямі має бути Програма дій з розвитку туризму, як додаток №4 до «Стратегії економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 року»

4.5. Місто сильне своєю громадою, яка піклується про кожного мешканця

Гармонізоване регулювання розвитку громади має бути всеосяжним завдяки врахуванню потреб мешканців міста у гідному добробуті, соціальному захисті їх життя з боку влади. Тому пріоритетною складовою життєдіяльності міста є піклування про

належний стан установ охорони здоров'я, освіти, умов проживання тощо. Заради досягнення визначених цілей розробляється відповідна Програма, яка є обов'язковим додатком до «Стратегії економічного та соціального розвитку міста Чорноморськ Одеської області до 2025 року», а її безумовне виконання під контролем влади міста завдяки відповідним індикативним показникам, наведеним у відповідній частині документу.

РОЗДІЛ 5

МЕХАНІЗМИ ТА ПРОЦЕДУРИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУ

5.1. Основні елементи механізму реалізації Стратегії

Успіх реалізації Стратегії залежить від того, наскільки стратегічне бачення буде реалізоване в управлінських діях виконавчих органів міської ради, наскільки дієвим виявиться механізм, що забезпечує «баланс інтересів» та скоординовані дії учасників, які представляють різні сфери: владу, освіту та науку, бізнес, некомерційний сектор та населення.

Для реалізації Стратегії мають використовуватися такі механізми:

- організаційний;
- нормативно-правовий;
- фінансовий;
- державно-приватне партнерство;
- муніципальне партнерство тощо.

Організаційний механізм реалізації Стратегії – це діяльність виконавчих органів міської ради з підготовки та реалізації документів, що мають бути розроблені на підставі Стратегії та генерального плану розвитку міста.

Основні інструменти механізму:

- участь у реалізації державних та регіональних стратегій, концепцій, програм, проектів;
- розробка прогнозів економічного та соціального розвитку міста;
- розробка і реалізація програм економічного та соціального розвитку міста, міських цільових програм;
- розробка і реалізація щорічних планів дій з реалізації Стратегії;

- відбір, муніципальна підтримка та реалізація соціально та економічно значущих проектів та заходів.

Базовою одиницею реалізації Стратегії виступають проекти. Затверджені проекти формують портфель проектів Стратегії.

Проекти включаються до портфелю за пропозиціями робочої групи, до складу якої входять профільні спеціалісти виконавчих органів Чорноморської міської ради Одеської області. Робоча група розроблює проекти, які передбачають: виділення земельних ділянок; надання коштів із міського бюджету або пільг за рахунок бюджету; виділення приміщень, що перебувають у комунальній власності; залучення інвестицій. На засідання робочої групи виносяться також соціально-важливі проекти, що вирішують проблеми не менше ніж 2000 мешканців міста. Усі інші проекти включаються до портфелю проектів Стратегії за рішенням робочої групи, узгодженим із заступником міського голови, що відповідає за певний напрям.

Проекти, що виносяться на засідання робочої групи, у разі необхідності, підлягають експертизі. Кандидатури експертів затверджуються робочою групою за поданням профільних служб виконавчих органів Чорноморської міської ради Одеської області. Експерт надає письмовий відгук щодо проекту та виступає з співповіддю на засіданні робочої групи. Проекти, що мають особливе значення економічного та соціального розвитку міста, за рішенням робочої групи, відносяться до ключових проектів Стратегії.

Проекти, схвалені робочою групою, розглядаються профільною постійною комісією міської ради.

Проекти можуть бути включені до міських цільових програм. У цьому випадку вони затверджуються міською радою у складі зазначених програм.

Мешканцям міста, суб'єктам господарювання може надаватися допомога при підготовці проектів.

Організаційний зв'язок документів має забезпечуватися єдністю цілей та шляхів вирішення економічних та соціальних завдань у межах Стратегії розвитку м. Чорноморська.

Нормативно-правовий механізм реалізації Стратегії – правове забезпечення інноваційних змін економічної діяльності та суспільного життя.

Основні інструменти механізму:

- ❖ розробка нових нормативно-правових актів територіальної громади, спрямованих на реалізацію Стратегії за всіма напрямками діяльності;

- ❖ підготовка пропозицій щодо вдосконалення документів Одеської обласної ради та Одеської обласної державної адміністрації;
- ❖ підготовка пропозицій органам державної влади та управління з удосконалення національного законодавства.

Фінансовий механізм реалізації Стратегії – концентрація фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку міста.

Основні фінансові інструменти реалізації Стратегії:

- бюджет міста (внутрішній ресурс підвищення ефективності економічного та соціального розвитку міста);
- цільове фінансування за рахунок коштів державного та обласного бюджетів на умовах співфінансування з бюджету міста в реалізації пріоритетних національних проектів, регіональних цільових програм, адресних інвестиційних програм;
- кошти інвесторів, суб'єктів господарювання, об'єднань;
- кошти міжнародних фінансових установ;
- міжнародна технічна допомога та ін.

Механізм муніципального партнерства буде використовуватися насамперед шляхом участі у заходах, передбачених Стратегією підвищення соціального та економічного розвитку Одеської області.

Механізм соціального партнерства – це сукупність відносин між усіма суб'єктами, діяльність яких зачіпає інтереси мешканців міста щодо формування стратегічних орієнтирів, які забезпечують життєдіяльність та розвиток адміністративно-територіального утворення, а також практики втілення цих орієнтирів в управління містом.

Основні інструменти механізму:

- ❖ створення постійнодіючих структур, що забезпечать участь громадськості у розробці та реалізації Стратегії (фокус-груп, робочі групи);
- ❖ вивчення громадської думки (через анкетування, опитування, інтерв'ю тощо);
- ❖ підготовка та проведення загальноміських заходів (конкурси, виставки, ярмарки, конференції, семінари тощо);
- ❖ робота з представниками різних соціальних структур та інститутів.

Дуже важливе значення має інформаційний механізм реалізації Стратегії. Передбачається створення сторінки на офіційному сайті міста, на якій буде опубліковано текст Стратегії та зміст портфелю її проектів, організовано обговорення наданих документів. Представлена на офіційному сайті інформація щодо ходу реалізації Стратегії

та окремих проектів буде постійно оновлюватися. Сайт передбачатиме можливість надання пропозицій щодо нових проектів Стратегії.

Інформація щодо ходу реалізації Стратегії буде регулярно оприлюднюватися у газеті «Чорноморський маяк» та інших засобах масової інформації.

5.2. Моніторинг реалізації Стратегії

Важливим для реалізації Стратегії є створення дієвої системи моніторингу – відстеження (контролю) процесів, що відбуваються в економіці та соціальній сфері міста.

Моніторинг дозволяє отримати достовірну та об'єктивну інформацію про соціально-економічні процеси, які будуть проходити у місті, оцінити та проаналізувати тенденції, що матимуть місце у різних сферах економіки, визначити ступінь досягнення місії стратегічного розвитку, на базі отриманої інформації підготувати рекомендації, спрямовані на подолання негативних та підтримку позитивних тенденцій, тобто скоригувати Стратегію відповідно до виявлених тенденцій.

Основними завданнями моніторингу є:

- ***контроль за дотриманням графіка виконання проектів;***
- ***аналіз динаміки цільових індикаторів;***
- ***аналіз причин невиконання окремих проектів, підготовки рекомендацій з метою усунення недоліків;***
- ***аналіз змін зовнішнього оточення – законодавства, конкуренції, економічного стану;***
- ***аналіз внутрішніх змін у громаді;***
- ***аналіз змін у громаді внаслідок виконання стратегічного плану, оцінювання ефективності та реалістичності окремих його складових.***

Важливим при розробці моделі моніторингу є вибір критично важливих елементів стратегічного плану, що визначають рух у потрібному напрямку. У Стратегії економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 року таким елементом («головною ланкою») є формування комфортного середовища – ***«МІСТО УСПІШНИХ ДІЙ ДЛЯ ЖИТТЯ ЛЮДЕЙ»***. Це гасло є комплексним завданням, що включає в себе не лише закріплення сформованого статусу міста, але й розширення можливостей його використання, створення комфортних умов для життя, відпочинку, бізнесу.

Мал. 5.1. Складові моніторингу реалізації Стратегії

Основними елементами моніторингу будуть звіти про хід виконання Стратегії. Річний звіт про виконання Стратегії заслуговуватиметься на сесії Чорноморської міської ради Одеської області.

РОЗДІЛ 6 ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ

Масштабність і складність цілей і завдань, які необхідно вирішити у процесі реалізації Стратегії економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 р., зумовлюють поетапне їх вирішення. Встановлені часові межі на реалізацію стратегії розвитку міста формують і можливі сценарії майбутнього розвитку міста. Виходячи з цих основоположних умов для досягнення планованих завдань, необхідно пройти такі етапи:

1 етап–2019-2020 роки

2 етап– 2021-2022 роки

3 етап– 2023-2025 роки

Відповідно до цих етапів прогнозується послідовне досягнення поставлених цілей і запланованих рівнів індикативних показників.

1 ЕТАП

Стабілізація економічного і соціального стану

(етап накопичення ресурсів для майбутнього розвитку міста)

«Збережемо і примножимо»

У рамках цього етапу створюються необхідні умови для ефективного використання вже наявних конкурентних переваг і створення нових. На цьому етапі здійснюється накопичення ресурсів для майбутнього розвитку міста. Побудова такої системи неможлива без політичної, соціальної та економічної стабільності в місті.

На першому етапі передбачається:

- визначити завдання консолідації громади та міської влади для реалізації Стратегії;
- визначити структурні проблеми, що можуть негативно вплинути на конкурентоспроможність і потенціал економічного зростання, розробити заходи щодо їх розв'язання;
- удосконалити механізм стратегічного планування міського розвитку;
- проводити моніторинг основних показників розвитку міста;
- формувати механізм залучення інвестицій у пріоритетні міські проекти;
- здійснювати постійний моніторинг проектів міського розвитку.

Тривалість етапу – 2019-2020 роки.

2 ЕТАП

Мобілізаційний

(етап активного впровадження і реалізації міських проектів розвитку)

«Примножуємо і впроваджуємо»

Після економічної та соціальної стабілізації починається етап активної реалізації пріоритетних проектів розвитку міста. У цей період активно мобілізуються сформовані і накопичені ресурси. На цьому етапі *приватні інвестиції та інвестиції з міського бюджету* стають основою для якісної зміни вигляду міста і створення середовища з високою якістю життя.

На другому етапі передбачається:

- активне впровадження інвестиційних проектів в економіку міста;
- активне включення в обласні та державні програми розвитку;
- спрямування інвестицій на розбудову соціально-економічної інфраструктури міста;
- формування нових фінансово-економічних основ розвитку матеріально-технічної бази та інфраструктури рекреаційно-туристичної сфери;

- концентрація інвестиційних ресурсів на інвестуванні у розвиток транспорту та транспортної інфраструктури;
- впровадження сучасних технологій управління міста;
- залучення значного обсягу внутрішніх та зовнішніх інвестицій для концентрації на пріоритетних напрямках структурної модернізації економіки міста.

Тривалість етапу – 2021-2022 роки.

3 ЕТАП

Активні перетворення

(перехід до інноваційного шляху розвитку)

«Прискорене зростання якості життя мешканців міста»

Етап визначається переходом від мобілізаційного шляху розвитку міста до його інноваційного сценарію. Реалізація міських проектів і мобілізація накопичених ресурсів дадуть можливість перейти до впровадження нових конкурентних технологій в економіці та соціальній сфері міста. Використання інновацій допоможе м. Чорноморську стати одним із найбільш конкурентоспроможних міст України.

На третьому етапі передбачається:

- активне проникнення на європейські та середньоазійські ринки;
- інтенсивний розвиток інноваційних видів економічної діяльності, комплексна модернізація основних фондів інноваційно-орієнтованих підприємств і поступовий перехід виробництва на новий технологічний рівень;
- розвиток партнерства бізнесу з науковими установами регіону, поліпшення стратегічного планування міського господарства та соціальної інфраструктури, впровадження високих технологій у промисловість, інфраструктуру міста, у довгостроковій перспективі – створення інноваційних кластерів;
- створення нових робочих місць, в основному для інноваційно-орієнтованої молоді, досягнення ефективного використання інтелектуального потенціалу і нейтралізації дії чинників, що викликають еміграцію молоді;
- підвищення рівня оплати праці, поліпшення основних параметрів якості життя за рахунок розвитку систем охорони здоров'я, освіти, культури, поліпшення екології міста;
- зростання потенціалу міста як великого туристичного центру, центру ділових комунікацій за рахунок розвитку відповідної інфраструктури: виставкові, офісні, готельні, культурно-розважальні комплекси і конгрес-центри.

Тривалість етапу – 2023-2025 роки і надалі.

РОЗДІЛ 7
ІНДИКАТОРИ
ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МІСТА

Цільовими індикаторами Стратегії економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 року визначені певні показники, що характеризують стан ключових сфер життєдіяльності міста (див. таб. 7.1). Початкове значення кожного індикатора зазначено за 2017 рік. Індикатори згруповані за пріоритетними напрямками розвитку міста. В основі більшості розрахунку наведених індикаторів лежать методики державних органів статистики. Частина індикаторів складалась за рекомендаціями профільних фахівців. Поетапні порогові значення індикаторів у 2025 році визначені на основі вивчення динаміки відповідних показників експертів.

Таблиця 7.1

Цільові індикатори економічного та соціального розвитку міста

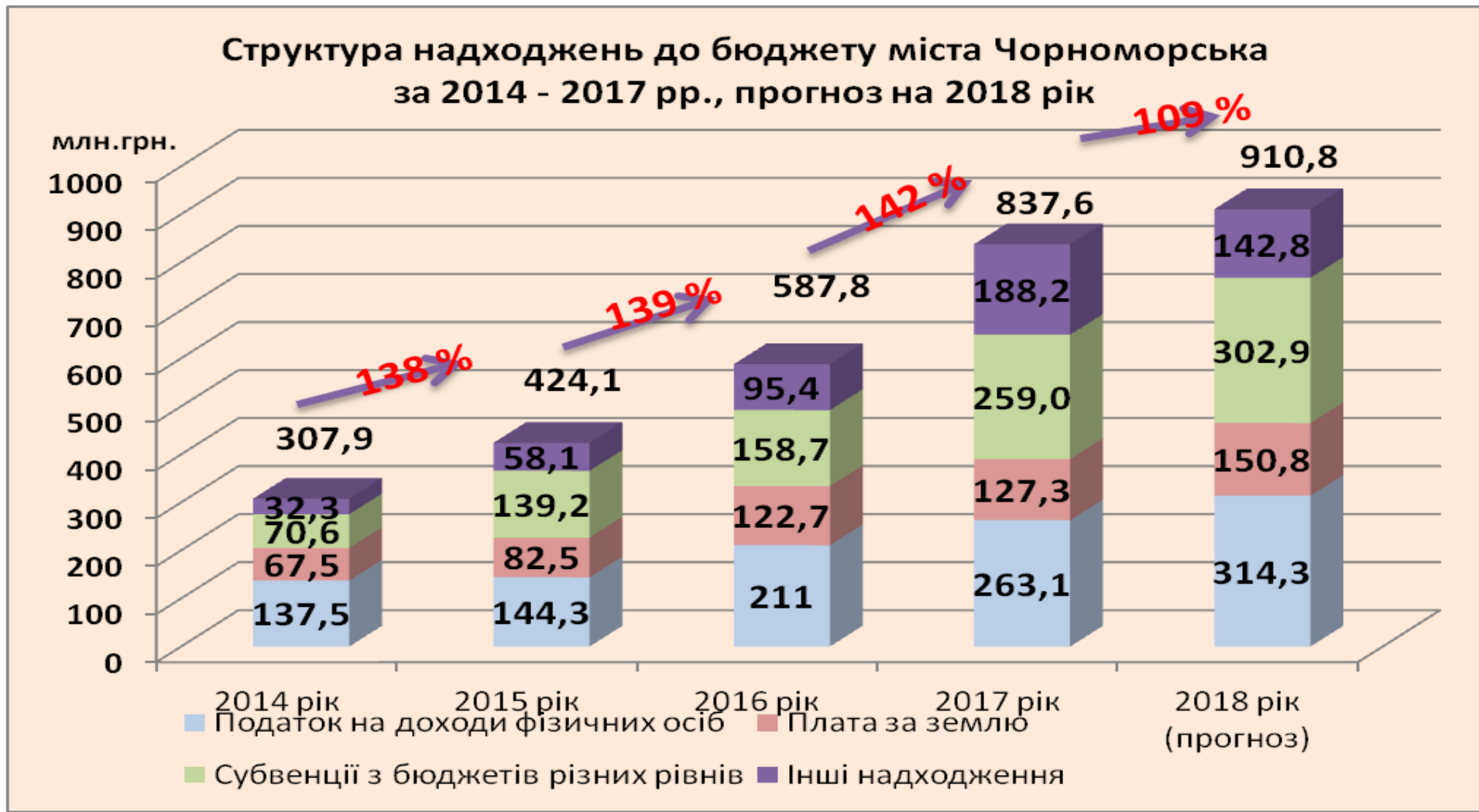
Показник	Одиниця виміру	Значення показника у 2017 році	Прогнозне значення показника у 2025 році
1. Конкуреноспроможне місто (економіка, бізнес, інвестиції)			
Обсяг промислового виробництва	млн грн	5879,4	9453,0
Обсяг реалізованої промислової продукції*	млн грн	2216,9	8541,0
Капітальні інвестиції*	млн грн	1025,1	1933,0
Загальні обсяги прямих іноземних інвестицій	млн. дол. США	162,5	167,1
Роздрібний товарооборот підприємств*	млн грн	1659,2	2984
Середньомісячна заробітна плата*	грн	8456	15948,0
2. Транспортний та діловий центр Чорноморського регіону			
Вантажопереробка	млн. т	20,9	37,8
Кількість офіційних виставок, фестивалів, бізнес-форумів, конференцій за участю керівництва міста	од.	35	72
3. Місто з якісною та ефективною інфраструктурою			
Питома вага коштів місцевого бюджету, спрямована на благоустрій в житлово-комунальному господарстві	%	12,1	18,0
Сума коштів, спрямована на благоустрій міста, ремонт доріг	млн грн	70,2	100,0

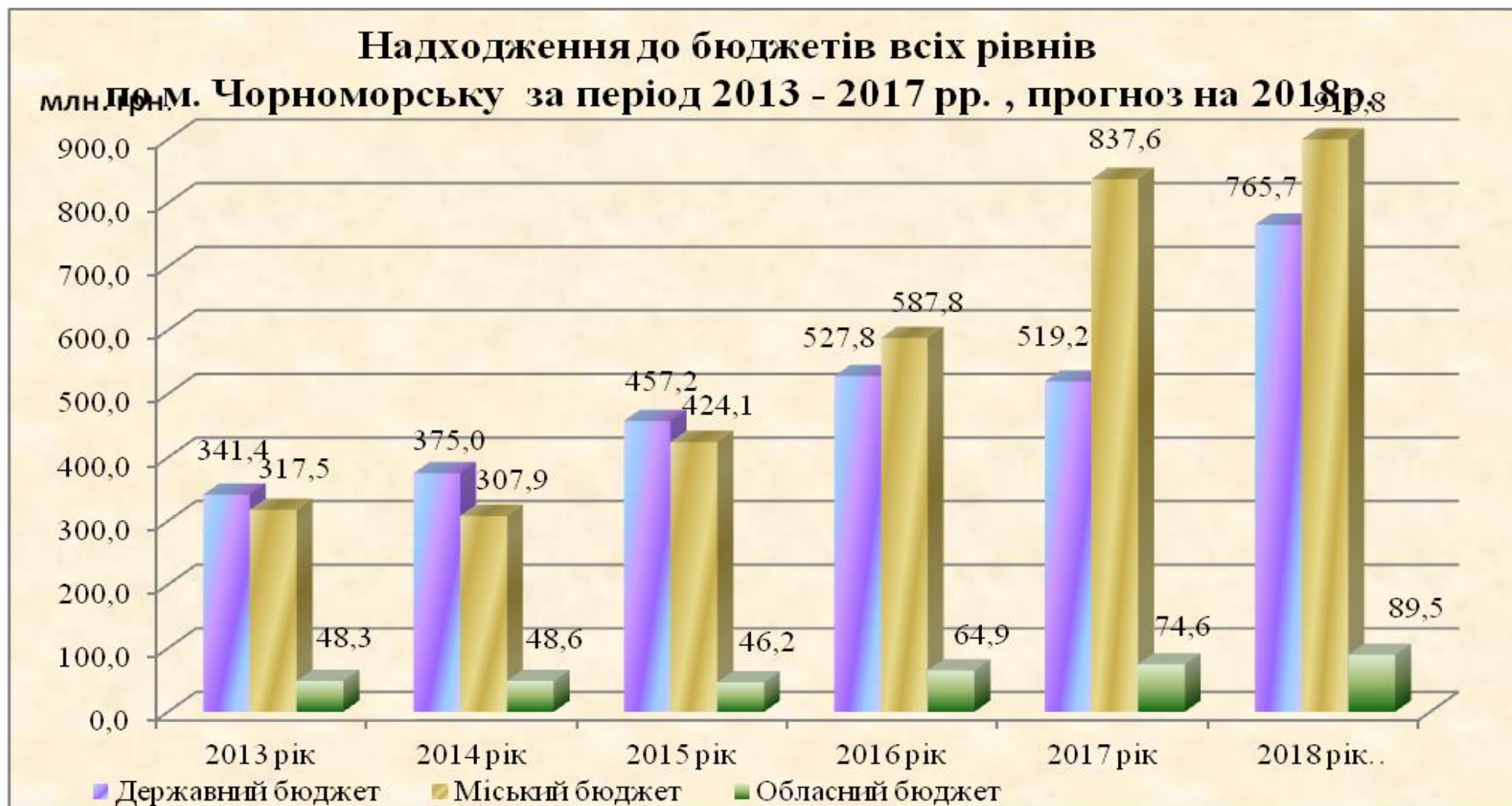
Показник	Одиниця виміру	Значення показника у 2017 році	Прогнозне значення показника у 2025 році
4. Гостинне місто (розвиток усіх видів туризму)			
Кількість туристів	тис. осіб	145	280
Одноразова місткість підприємств готельного господарства	місць	725	1530
5. Перлина біля моря (історія міста, культурна самобутність, архітектурний вигляд)			
Кількість проведених у місті культурних заходів, які мають загальноміське значення	од.	78	115
6. Місто здорових людей . Екологічно благополучне місто			
Кількість проведених спортивних змагань	од.	120	165
Чисельність учасників спортивних змагань	осіб	14350	29860
Забезпеченість зеленими зонами загального користування на 1 мешканця	м ²	44,8	85,1
Викиди забруднюючих речовин в атмосферу	тис. т	0,980	1,000
7. «Розумне місто» (сучасні технології управління містом)			
Охоплення населення телекомунікаційними послугами	%	85,0	98,0
Частка адміністративних послуг, які можливо отримати за допомогою ІТ-технологій	%	26,0	85,0
8. Місто інтенсивного капітального будівництва			
Житловий фонд, на кінець року	тис.м ² загальної площі	15420	2800,0
Введення в експлуатацію загальної площі житла	тис.м ²	10,0	80,0
Забезпечення населення житлом, на одну особу загальної площі	м ²	20,4	30,0
9. Місто щасливого дитинства			
Кількість місць у дошкільних навчальних закладах	місць	2577	2960
Завантаженість дошкільних навчальних закладів	дітей на 100 місць	135	100
Частка дітей шкільного віку, що займаються у позашкільних навчальних закладах	%	34,0	61,0
Кількість учнів – переможців Всеукраїнських та міжнародних олімпіад	осіб	15	23

Показник	Одиниця виміру	Значення показника у 2017 році	Прогнозне значення показника у 2025 році
Кількість дитячих ігрових і спортивних майданчиків	од.	102	194
<i>10. Місто сильне своєю громадою, яка піклується про кожного мешканця</i>			
Кількість одержувачів соціальних послуг за рахунок бюджету міста	тис. осіб	13,0	15,0
Питома вага коштів на соціальний захист	%	19,0	24,0

Динаміка заробітної плати м. Чорноморську, 2010-2017 роки, прогноз 2018 р.

Пріоритетні напрямки розвитку м. Чорноморська до 2025 року

Пріоритетний напрямок розвитку	Стратегічні цілі	Операційні цілі: завдання та програми
<p>1. Розвиток сучасної промислової індустрії на базі IT- технологій і SMART–управління</p>	<p>1.1. Комплексне розв’язання проблемних питань функціонування промислового сектору економіки м. Чорноморська шляхом розроблення організаційно-економічного механізму</p> <p>1.2. Залучення ресурсів для реалізації завдань структурно-технологічної модернізації вітчизняної промисловості у напрямі збільшення частки високотехнологічних видів діяльності в обсягах виробництва та експорту</p> <p>1.3. Задоволення потреб внутрішнього ринку у продукції власного виробництва, зростання зайнятості та підвищення завдяки цьому добробуту населення</p>	<ul style="list-style-type: none"> - накопичення та подальше використання у виробництві науково-технологічного, ресурсного та інтелектуального потенціалу; - створення умов для проведення інноваційно-технологічної модернізації виробництва із збільшенням промислових виробництв новітніх технологічних укладів з поглибленою переробкою та випуском інноваційної продукції кінцевого споживання; - активізація виробничої і фінансової кооперації із зарубіжними країнами; - оптимізація структури промислового виробництва з посиленням ролі внутрішнього ринку і прискореним розвитком видів діяльності, здатних забезпечити імпортозаміщення та приріст експорту в конкурентоспроможних секторах економіки; - реалізація енергозберігаючої моделі розвитку з розширенням використання нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії, диверсифікацією енергопостачання та формуванням ефективної структури енергогенеруючих потужностей у промисловому виробництві; зменшення рівня енергоємності виробництва; - впровадження екологічно ефективних методів організації виробництва, принципів корпоративної соціальної відповідальності з метою зменшення обсягів викидів і скидів, мінімізації утворення відходів та комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів, у тому числі вторинних; - розвиток технологій промислового виробництва, що унеможливають або зменшують обсяг використання екологічно небезпечних хімічних речовин та їх сполук;

		<ul style="list-style-type: none"> - здійснення заходів, спрямованих на вдосконалення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з вищою освітою, кваліфікованих робітників, професійного розвитку працівників промисловості; - реалізація програми підтримки малого підприємництва та робота спеціального фонду; - надання адміністративних послуг (функціонування Центру).
<p>2. Розвиток транспортної складової економіки</p>	<p>2.3. Забезпечення доступності та підвищення якості транспортної галузі.</p> <p>2.2. Підвищення прибутковості транспортної галузі шляхом посилення інноваційної складової в проєктах розвитку транспорту.</p> <p>2.3. Збільшення обсягу вантажопотоку в морському порту та його терміналах з одночасним збільшенням рівня глибин.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - скорочення часу, необхідного для оброблення вантажів у портах та пунктах пропуску через державний кордон; - створення комплексних інформаційних систем управління, контролю та ідентифікації вантажів і контейнерів, повідомлення про прибуття; - збільшення обсягу та номенклатури вантажів, що перевозяться в контейнерах; - запровадження електронного документообігу; - створення комплексних інформаційних систем управління, контролю та ідентифікації вантажів і контейнерів, повідомлення про прибуття; - технічного переоснащення дорожніх підприємств; - застосування сучасних матеріалів та новітніх технологій будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг; - здійснення заходів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху на особливо небезпечних ділянках автомобільних доріг; - упровадження ефективних технічних засобів організації дорожнього руху на автомобільних дорогах (автоматизованих систем керування дорожнім рухом, протизасліплювальних екранів, розмітки з поліпшеними світлоповертальними властивостями тощо); - поліпшення інформаційного забезпечення учасників дорожнього руху; - підвищення ефективності проведення логістичних операцій у морських портах;

- модернізації та розвитку інфраструктури портів;
- створення та реконструкція терміналів, а також збільшення потужностей одноразового зберігання вантажів.

3. Підвищення ресурсоефективності та екологізація

3.1. Вирішення проблеми підвищення ефективності використання та зменшення споживання енергоресурсів підприємствами житлово-комунального та міського господарства, бюджетними закладами та установами, об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків (далі ОСББ), житлово-будівельними кооперативами (далі ЖБК) та населенням Чорноморської міської ради. Розширення обсягів використання електроенергії для опалення житлових і громадських будинків і споруд, збільшення обсягів і сфери застосування нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії.

3.2. Використання інноваційних технічних, технологічних, організаційних рішень, створення економічно привабливих умов для реалізації інвестиційних проектів у сфері енергозбереження та енергоефективності.

Загальні заходи з енергоефективності

- модернізація діючих котелень – переобладнання, реконструкція та технічне переоснащення;
- підвищення ефективності діючих систем теплопостачання: заміна тепломереж, застосування попередньо ізольованих труб, зміна схеми теплопостачання із використанням критерію ефективності використання енергії та окупності витрат;
- продовження практики впровадження сучасних систем обліку та регулювання споживання енергоносіїв;
- термомодернізація житлових будинків та громадських будівель;
- оптимізація електроспоживання та заміна традиційних освітлювальних приладів внутрішнього і зовнішнього освітлення сучасними енергозберігаючими освітлювальними приладами;
- заміна застарілої запірної арматури і труб в системі теплопостачання;
- герметизація температурних швів на фасадах будинків та ущільнення віконних та дверних отворів;
- реконструкція автоматики регулювання, контролю та безпеки котлів;
- підвищення рівня раціонального використання палива та енергії за рахунок впровадження енергозберігаючих технологій і відповідного обладнання.

Теплове господарство

- впровадження індивідуальних теплових пунктів (ІТП), засобів обліку і приладів регулювання споживання теплової енергії;
- впровадження попереджувальної діагностики (енергетичного обстеження) стану систем теплопостачання у процесі експлуатації;
- реконструкція абонентських ввідів системи опалення житлових будинків з встановленням будинкових приладів обліку теплової енергії

3.3. Удосконалення регіональної екологічної політики, зокрема, розроблення методології та підготовка місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища, розроблення або перегляд і схвалення регіональних природоохоронних програм, впровадження екологічної складової в стратегічні документи розвитку міст та регіонів, розроблення відповідної нормативної бази.

та автоматики регулювання;

- заміна застарілих котлів на сучасні з ККД не нижче 93 %, у тому числі котлів, які працюють на альтернативних та місцевих видах палива.

Водопровідно-каналізаційне господарство

- використання автоматичних систем управління водопостачанням;
- модернізація енергетичного та технологічного обладнання насосних станцій;
- встановлення вузлів обліку водопостачання на вводах житлових будинків та на насосних станціях;
- реконструкція мереж водопостачання та водовідведення.

Житлове господарство

- утеплення фасадів житлових та громадських будівель і потрійне засклення вікон;
- обладнання вхідних дверей засобами автоматичного закриття та їх утеплення;
- утеплення горищ і покрівель;
- застосування сучасних теплоізоляційних матеріалів;
- теплоізоляція мереж теплопостачання;
- використання сучасних енергоефективних систем електричного освітлення;
- модернізація освітлення місць загального користування шляхом застосування світлодіодних світильників;
- заміна на сучасне устаткування розподільчих електричних щитових.

Зовнішнє освітлення

- застосування принципів енергоефективності та енергозбереження з використанням сучасного електро- та світлотехнічного обладнання;
- створення автоматизованої системи управління зовнішнім освітленням;
- впровадження інноваційних механізмів функціонування зовнішнього освітлення міста.

Екологічна складова

- розроблення і реалізація міських програм із залученням цільових індикаторів збереження екосистем з метою подолання сучасних тенденцій щодо їхньої деградації;
- забезпечення сталого збалансованого землекористування з використанням екологічно раціонального територіального планування та управління земельними ресурсами;
- створення комплексної міської інфраструктури охорони, оздоровлення і відтворення навколишнього природного середовища та його екосистем (водокористування, землекористування, санітарно-гігієнічної структури, системи поводження з відходами тощо);
- розвиток чистого виробництва, стимулювання екологічного підприємництва, доступної екологічної інформації;
- посилення ролі та відповідальності місцевих органів самоуправління у вирішенні екологічних проблем;
- постійне впровадження та посилення управління інноваційними процесами, вдосконалення екологічно чистих технологій, поширення стандартів екологічного менеджменту тощо;
- забезпечення чіткого розмежування місцевих повноважень з одночасним посиленням їх відповідальності щодо підвищення рівня інновативності в еколого-економічній сфері та дієвості еколого-економічних реформ;
- збільшення обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини;
- запровадження новітніх технологій утилізації твердих побутових відходів;
- впровадження системи безпечного поводження з медичними відходами;
- оптимізації руху транспорту за рахунок збільшення пасажирських перевезень екологічно-чистими видами електротранспорту;
- поліпшення техногенно-екологічного стану території, захист земель від абразії, зсувних процесів та ерозії;
- збільшення кількості зелених насаджень та створення єдиної

		<p>системи управління комплексною зеленою зоною міста для забезпечення збільшення її біотичного і ландшафтного різноманіття;</p> <ul style="list-style-type: none"> - впровадження дієвих заходів щодо гуманних способів утримання та зменшення кількості безпритульних тварин; - поліпшення рівня екологічної освіти, кадрової підготовки, виховання та формування екологічного світогляду управлінців та мешканців міста.
<p>4. Розвиток програм к індустрії гостинних послуг</p>	<p>4.1. Створення умов для забезпечення сталого розвитку сфери туризму та курорту у м. Чорноморську: підвищення програм міста в галузі туризму та сприяння виходу міста не тільки на національний, але і на міжнародний ринки.</p> <p>4.2. Забезпечення широких можливостей та комфортних умов для туристів і гостей міста Чорноморська.</p> <p>4.3. Збільшення кількості робочих місць в галузі туризму, збереження та раціональне використання природного потенціалу міста.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - розширення номенклатури туристично-рекреаційних послуг; - поліпшення стану зон відпочинку на морському узбережжі, розвиток інфраструктури рекреаційних територій, утримання та благоустрій парків, пляжів; - розвиток музеїв та розгалуженої мережі організацій та установ, що надають екскурсійні, культурно-розважальні, оздоровчі та інші послуги; - формування механізму реалізації державно-приватного партнерства та залучення коштів міжнародної технічної допомоги у сфері туризму та рекреації; - розробка проектів залучення інвестицій у сферу курортів та туризму; - поліпшення загальної інформованості потенційних інвесторів про можливості інвестиційних вкладень в об'єкти рекреаційно-туристичного комплексу міста; - популяризація туристичного продукту через ярмаркову, виставкову та фестивальну діяльність.
<p>5. Розвиток соціальної сфери, освіти, науки та культури</p>	<p>5.1. Підвищення рівня соціальної захищеності громадян міста.</p> <p>5.2. Збереження і подальший розвиток загальноосвітніх та вищих навчальних закладів, забезпечення позитивних системних зрушень в реформуванні освітньої галузі міста, висока якість</p>	<p style="text-align: center;">Соціальна сфера</p> <ul style="list-style-type: none"> - надання адресної матеріальної допомоги інвалідам бойових дій в Афганістані та в зоні проведення АТО, сім'ям загиблих в Афганістані та в зоні проведення АТО; - надання адресних доплат ветеранам медичної та педагогічної праці в залежності від стажу роботи; - надання додаткових адресних соціальних доплат непрацюючим

освітніх послуг та достатній рівень навчальних досягнень учнів.

5.3. Посилення державної підтримки розвитку культури в місті, підвищення її ролі в побудові демократичного громадянського суспільства, створення сприятливих умов для розвитку культурних і творчих ініціатив з урахуванням місцевих особливостей розв'язання проблем національно-культурного розвитку, збереження національно-культурної спадщини, задоволення інтелектуальних та духовних потреб населення.

пенсіонерам;

- надання одноразової щорічної допомоги учасникам бойових дій в Афганістані, на території інших держав, у зоні проведення АТО, громадянам, які постраждали від аварії на ЧАЕС, Почесним громадянам міста та їх вдовам, непрацюючим інвалідам I та II груп, жителям міста, яким виповнилось 90 і більше років, багатодітним сім'ям;

- надання адресної матеріальної допомоги за заявами громадян, які опинилися в важкому матеріальному становищі;

- забезпечення продуктами харчування, миючими засобами, білизною малозабезпечених громадян;

- надання додаткової соціальної гарантії, яка передбачає компенсацію різниці між підвищеним та попереднім тарифом на комунальні послуги непрацюючим пенсіонерам, інвалідам та малозабезпеченим сім'ям, за умови, що розмір доходу отримувача такої допомоги не перевищує півтора прожиткових мінімумів на одну особу на початок відповідного року з 2018 р.;

- впровадження безкоштовного харчування гарячими обідами та безкоштовного перевезення малозабезпечених громадян з 2018 р.

Освіта та наука

- повне забезпечення вітамінними сніданками та гарячими обідами учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів;

- збереження батьківської плати за харчування дітей в ДНЗ на рівні 2017 року у розмірі 60%;

- приведення матеріально-технічної та навчальної бази закладів освіти у відповідність до сучасних стандартів організації навчального процесу (придбання сучасного лабораторно-навчального обладнання для кабінетів фізики, хімії, біології, географії, інформатики, майстерень);

- проведення капітальних і поточних ремонтів приміщень, інженерних мереж і територій навчальних закладів;

- приведення систем пожежної безпеки навчальних закладів у

відповідність до вимог законодавства;

- децентралізація та демократизація освітньої сфери, залучення територіальної громади до розробки й прийняття перспективних програм розвитку освіти та управління нею.

Культура

- проведення культурно-масових заходів;
- роботи з капітального ремонту приміщень закладів культури;
- реалізація заходів Міської програми розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання «Спорт для всіх»;
- проведення міських, обласних та всеукраїнських навчально-тренувальних зборів та змагань;
- призначення стипендій видатним спортсменам міста;
- оплата відряджень спортивних команд і спортсменів міста, які беруть участь в обласних, всеукраїнських та міжнародних змаганнях;
- проведення заходів профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі (наркоманія, алкоголізм тощо) під час масових акцій, компаній, зібрань.

- Розроблено з урахуванням додатку 5 Стратегії економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 року

Перелік цільових програм м. Чорноморська

№ з/п	Назва програми
1	Міська програма протидії злочинності та посилення громадської безпеки на території міста Чорноморська на 2016-2018 роки;
2	Міська програма «Здоров'я населення Чорноморської територіальної громади» на 2016-2020 роки;
3	Міська цільова соціальна програма розвитку цивільного захисту на 2016-2020 роки;
4	Міська програма інвентаризації об'єктів нерухомості, зелених насаджень та інженерних мереж з метою створення електронного варіанту великомасштабних планшетів та карти території Чорноморської міської ради на період 2018-2020 роки;
5	Міська цільова Програма соціального захисту та соціальної підтримки ветеранів, інвалідів, одиноких пенсіонерів, малозабезпечених верств населення, молоді, сімей з дітьми, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, Чорноморської територіальної громади на 2016-2020 роки;
6	Міська комплексна програма підтримки засобів масової інформації на 2016-2018 роки;
7	Міська комплексна програма «Молодь Чорноморська» на 2016-2018 роки;
8	Міська комплексна програма відпочинку та оздоровлення дітей на 2016-2018 роки;
9	Міська програма розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання населення «Спорт для всіх» на 2016-2018 роки;
10	Міська програма «Основні напрямки благоустрою в межах території Чорноморської міської ради Одеської області на 2015-2018 роки»;
11	Міська програма підтримки малого підприємництва в місті Чорноморську Одеської області на 2018-2020 роки;
12	Міська програма забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб та молоді з їх числа на 2017-2019 роки;
13	Програма зайнятості населення м. Чорноморська Одеської області на 2018-2020 роки;
14	Програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території м. Чорноморська Одеської області на 2017-2020 роки;
15	Програма енергозбереження та енергоефективності м. Чорноморська на 2015-2018 роки;
16	Міська програма розвитку земельних відносин та охорони земель Чорноморської міської ради на 2016-2020 роки;
17	Міська програма сприяння діяльності об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів в багатоквартирних будинках на території Чорноморської міської ради Одеської області на 2017-2019 роки;
18	Програма розвитку туризму та курорту у м. Чорноморську Одеської області на 2018-2020 роки;

- 19 Про міську програму підтримки і розвитку навчально-матеріальної бази та соціального захисту студентів Чорноморського морського коледжу Одеського національного морського університету на 2018 рік;
- 20 Про міську програму підтримки і розвитку навчально-матеріальної бази Державного навчального закладу «Іллічівський професійний судноремонтний ліцей» на 2018 рік;
- 21 Про затвердження Міської програми регулювання чисельності безпритульних тварин у м. Чорноморську Одеської області на 2018-2023 роки;
- 22 Про Міську програму створення страхового фонду документації міста Чорноморська на 2018-2022 роки;
- 23 Про Міську комплексну цільову програму підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей – жителів м. Чорноморська на 2018-2020 роки;
- 24 Про Міську цільову програму підтримки Чорноморського міського військового комісаріату, проведення мобілізаційної підготовки військовозобов'язаних м. Чорноморська та забезпечення заходів, пов'язаних із виконанням військового обов'язку, призовом громадян України на строкову військову службу до лав Збройних Сил України та інших військових формувань на 2018-2020 роки;
- 25 Про затвердження Міської цільової програми розвитку інформаційної системи містобудівного кадастру на території Чорноморської міської ради Одеської області на 2018-2020 роки.